

गाथा
आचरणं
॥

อ.ค.ป.

ภาพ เทวรูป

๒

หลวงจินตาสหกิจ (ต้ม่าย ธนะสิริ) รวบรวม

จมนันทพรุณาท (เปื้อง กัถยานมิตร) จัดพิมพ์

ทูลเกล้า ฯ ถวายสมเด็จพระนางเจ้า รำไพพรรณี พระบรมราชินี

ในงานบำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวาร พระศพหม่อมเจ้าฉวีวัลย์ สวัสดิวัตน์

ณ วันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๓

หนังสือพิมพ์

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย

๕๓๑-

สารบัญ

พระศรีมุนิ	...	...	...	หน้า ๑
พระพรหม	...	...	...	” ๒
พระวิษณุ	...	...	...	” ๕
พระนารายณ์	...	...	...	” ๗
พระศิวะกับนางบาร์พตีหรือพระมหาเทพกับพระเทวี	...	...	...	” ๘
พระศิวะในรูปวีระภัทร	...	...	...	” ๑๔
พระศิวะในรูปพระไกรพ	...	...	...	” ๑๖
ปัญจมุขี	...	...	...	” ๑๗
อรรชนารี	...	...	...	” ๑๘
พระลักษมี	...	...	...	” ๑๙
นางสร้อยดี	...	...	...	” ๒๑
นางทูลดา	...	...	...	” ๒๓
นางภัทรกาดี, นางกาดี	...	...	...	” ๒๔
ตรีเวณี	...	...	...	” ๒๕
พระคเณศ	...	...	...	” ๒๖
พระการติเกยะ	...	...	...	” ๒๘
พระกามเทพ	...	...	...	” ๒๙
พระอินทร์	...	...	...	” ๓๒
พระอัคนี	...	...	...	” ๓๔
พระยม	...	...	...	” ๓๖
พระสุรย์หรือพระอาทิตย์	...	...	...	” ๓๘

พระวรุณ	...	...	...	...	หน้า ๔๐
พระวายุหรือพายุ	...	...	...	...	” ๔๒
ท้าวภูเวร	...	...	...	...	” ๔๓
พระจันทร์หรือพระโสม	...	...	...	...	” ๔๔
พระนรฤค	...	...	...	...	” ๔๖
มัสยวาทาร	...	...	...	...	” ๔๗
กุมมวาทาร	...	...	...	...	” ๔๘
วราหาวาทาร	...	...	...	...	” ๔๙
นรสีหาวาทาร	...	...	...	...	” ๕๐
รามนาวาทาร	...	...	...	...	” ๕๑
ปรัศูรามวาทาร	...	...	...	...	” ๕๒
รามจันทร์วาทาร	...	...	...	...	” ๕๓
พระรามจันทร์กับสีดา	...	...	...	...	” ๕๔
พระกฤษณาวาทาร	...	...	...	...	” ๕๕
พระกฤษณ	...	...	...	...	” ๕๖
พระกฤษณกุมาร (พระพลกฤษณ)	...	...	...	...	” ๖๑
พุทธาวาทาร	...	...	...	...	” ๖๒
กัลกยวาทาร	...	...	...	...	” ๖๓
พญาครุฑ	...	...	...	...	” ๖๔
เศษะหรืออนันตะนาคราช	...	...	...	...	” ๖๖
นาคิน	...	...	...	...	” ๖๗
ท้าวราพณาสูร (ทศกัณฐ์)	...	...	...	...	” ๖๙
หนุมาน	...	...	...	...	” ๗๐
นางอัปสร	...	...	...	...	” ๗๑

รูปที่ ๑

พระตรีมูรติ

ตรีมูรติ แปลตามศัพท์ว่า “มีรูปสาม” ใน คัมภีร์ ปุราณะเป็นเทพเจ้าผู้มีรูปเทพ
ทั้งสาม คือ พระพรหมทางด้านขวา พระวิษณุทางด้านซ้าย และ พระศิวะ ทางด้านกลาง
แต่เทพทั้งสาม รูปนี้ ตาม โวหาร ของ พวกที่ นับถือ พระวิษณุ เป็นใหญ่ (ไวษณพ) ก็ว่า
ตรีมูรติ ก็คือ พระ วิษณุ ผู้ เป็น เจ้า พระองค์เดียว ด้วย เมื่อ แรก เริ่ม ที่จะ บังเกิด สกต โลก
พระวิษณุ มี พระ ประสงค์ จะ สร้าง โลก ขึ้น จึง ได้ ทรง แบ่ง ภาว ของ พระองค์ ออก เป็น สาม
ส่วน คือ พระปรัก เบื้องขวา เป็น พระพรหม ผู้ สร้าง โลก ส่วนหนึ่ง พระปรัก เบื้องซ้าย เป็น
พระวิษณุ ผู้ บริหาร โลก ส่วนหนึ่ง บัณฑิต พระองค์ เป็น พระศิวะ ผู้ สंहार โลก (เมื่อ สิ้น
กัณฑ์ หนึ่ง ๆ) อีก ส่วนหนึ่ง.

รูปที่ ๒

พระพรหม

พระพรหม หรือ พรหม มีกำเนิดจากไข่ เป็น มหาพรชาบดี ยอด แห่ง ฤๅษี ทั้ง หดาย มี พระชายา ชื่อ สรัสวดี (ใน คัมภีร์ ปราณะ ว่า พระพรหม แบ่ง ภาค จาก พระวิष्ณู คือ องค์ ด้าน ขวา ของ ครีมนวดิ)

พระพรหม เป็นผู้ สร้าง สกต โลก ตลอดจน สรรพสิ่ง ทั้ง หดาย และได้ ทรง แบ่ง จิต ใจ ประทาน แก่ มนุษย์ และ สรรพสัตว์ ผู้ พระกาย ของ พระ องค์ แดง มี สี เขียว สด มงกุฎ ทุก เศียร และมี สี่ กร ทรง สิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ คือ คัมภีร์ เวท ถูก ประคำ คน โท บรรจุน้ำ ใน แม่ น้ำ พระ คงคา กับ ช้อน สำหรับ หยอด ไข่ เนย ลง ใน ไฟ บาง คราว ทรง เทพ ศักดิ์ トラ เพียง ๒ กร คือ คทา อาวุธ ทัช กับ ชนุ แต่ อีก สอง กร เก็บ ไว้ ห้าม สรรพ ภัย หรือ คอย ต้อน รับ ปฏิสันถาร ผู้ เคารพ บูชา พระ องค์ และ ประทาน พร ที่ สติ ภัย เสถียร ของ พระพรหม อยู่ ณ พรหม ปุระ บน ยอด เขา พระสุเมรุ ซึ่งมี แม่ น้ำ พระ คงคา ต้อน อยู่ โดย รอบ

ส่วน สกตโลกที่ พระองค์ทรง สร้างนั้น จะอยู่ได้ เพียงชั่ว กว้างวัน วัน เดียวของพรหม ซึ่ง คำนวณได้เท่ากับ ๒,๑๖๐,๐๐๐,๐๐๐ ปีของ มนุษย์ แต่พอตกเวลา กว้าง คืน เมื่อ พระองค์ บรรทม หลับ จะบังเกิดไฟ บรรลัยกัลป์ไหม้ สกตโลกให้วินาศ แดงสลาย กลายเป็น มหาสมุทร อันมหึมา ไม่มี มนุษย์ สรรพสัตว์ หรือสิ่งใด ๆ คงเหลือ อยู่ได้นอกจาก พระองค์ ทวยเทพ พระมหาฤษีและ ชาติทั้งห้า (คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ) ในระหว่างนี้ทุกหน แห่ง จะมีตม นอนชการ และ พระองค์ ก็จะทรง บรรทม หลับ อยู่เหนือ พญาเศษ นาคราช จนชั่วคืน หนึ่ง ซึ่ง นาน เท่ากับ กว้าง วัน ของ พระองค์ แล้วจึง ตื่น บรรทม ทรง สร้าง สกตโลก และ สรรพ สิ่ง ทั้งหลายขึ้นใหม่ พระ องค์ จะทรง สร้าง โลก แล้ว ก็ถูก ทำลาย วนเวียน กันอยู่ อย่าง นั้นจน ชั่ว อายุขัย ของพระองค์ เพียง ๑๐๐ ปี ซึ่งถ้า จะคำนวณ ตาม เวลาของ มนุษย์ จะต้อง เพิ่มตัวเลข ขึ้น อีก ถึง ๑๖ คำแห่ง เมื่อใด สิ้น พระองค์ เสีย แล้วก็จะ ถึง เวลา มหา ประลัย คือ เวลา กระจัดกระจาย อันใหญ่ ยิ่งซึ่งแม้ พระพรหมเองหรือบรรดา ทวยเทพ ตลอดจน พระมหาฤษี หรือ สรรพสิ่งใด ๆ ใน สกตโลก จะกระจัด กระจาย ศูนย์ หาย กลายเป็น นานา ชาติไปสิ้น.

ใน อภิธาน ท้าย เรื่อง ศักนคตา พระราช นิพนธ์ พระบาท สมเด็จพระ มงกุฎ เสด็จเจ้าอยู่หัว ปรากฏว่า พระพรหมนั้น ออก นาม บ่อย ๆ ใน พินิจ แต่มี เทวดา ถิ่น สำหรับ พระพรหมโดย เฉพาะ เพียง แห่ง เดียว คือที่ ตำบล บุษกร แคว้น กษัตริย์ มัชฌิม ประเทศ ซึ่งเป็น พยาน ปรากฏว่าพรหมนั้นมีได้บูชา พระพรหมโดย ถ่าพึงเคย มักบูชาพร้อม กับพระ อิศวร หรือ พระนารายณ์ (ทั้งนี้ น่าจะเป็น เพราะ เห็นว่า พระพรหม พระทัยเย็น ๆ และไม่ใคร่ จะอดตาร ลงมาตั้ง ตั้งใน โลก จึงไม่ต้อง ประจบ ประแจง นัก รวบรวม ความ ก็แปลว่าไม่กลัว จึง ไม่ต้อง ประจบ ซึ่งเป็น ขรรคมดาโลก อยู่นั่น อยู่) ฯ

พระพรหม นั้น ถูก แอ้ง อภินิหารไปให้ พระ อิศวร และ พระ พิษณุ เสีย มากจน กระทั่ง ชื่อ ก็ ถูก แอ้ง เช่น นารายณ์ เติม ก็เป็น ชื่อ พระพรหม แต่ก็ ถูก แอ้ง ไปให้ พระ พิษณุ หนึ่ง ชื่อ ปรากฏ นั้น แต่ อยู่ข้าง จะดู ถูก พระพรหม มาก จึง มี ถูก พระ อิศวร ลงโทษ ก็มี เกิดใน ดอกบัว จาก นาคี พระ พิษณุ ก็มี ถึงใน รามายณ ก็ ดูถูก พอใช้ อยู่ และ พระพรหม นั้น ดู

มี อัยยาศัยที่ขัดใครไม่ได้ ใครขอ พกให้ทั้งนั้น ยักขมารที่ กำเรียบ ก็มักเป็น เพราะได้พร
 พระพรหม (ที่ฝ่ายเรา ว่าพระอิศวร เป็นให้ ผู้ให้พรนั้น เห็น จะหลงไปโดยเหตุที่ตกอก
 ตกใจว่า พระอิศวร เป็นยอด อย่างหนึ่ง และฉวยเอา ศัพท์ ว่า “โตเกศ” และ “ปรเมษฐ์”
 ซึ่ง เป็น นาม พระพรหม ไปยกให้พระอิศวร นั้นอีก อย่างหนึ่ง ซึ่ง ที่จริงไม่ควร จะให้เป็นไป
 เพราะ พระอิศวรไม่ใช่ เทวดาที่มักใจเย็น หรือมี ลักษณะ เป็นคน แก่ อย่าง พรหม ๑) ดังนี้

รูปที่ ๓

พระวิษณุ

พระ วิษณุ หรือ พิชณุ เป็น พระ เป็นเจ้า ที่ เคารพ บูชา ยิ่ง ของ ชน ทั่วไป ดี พระ กาย เป็น สีน้ำเงิน แก่ ทรง ถอดอง พระองค์ ดี เหลือง มีครุฑ เป็นพาหนะ ดีกร มีเทพศักดิ์ตรา ในกร ขวา ทั้ง สอง ทรง คทา ขี่เกาโมทก และ ดอกบัว (ของ เรา เป็น ธรณีคือ แผ่น ดิน มีความหมาย เท่ากัน) สองกร ซ้ายทรงจักร ชื่อ วิฆรนาถ และตั้งชื่อ บัญญัติ แต่ใน บางคาบ ทรงเทพศักดิ์ตราเพียง สองกร คือ ตั้งชื่อ บัจักร อีกสอง กรใช้ สำหรับ ห้าม สรรพภัย และ นอกจาก นี้ ยังมี เครื่อง ทรง ต่าง ๆ อีก คือ ศร ชื่อ คำนันค พระ ขวรงค์ ชื่อ นันทก บน อูระ มี ตาย ชมวด ชื่อ ศรวิคต มี มณี ชื่อ เกาส์คุภ และ ทอง พระกร ชื่อ สยมันตก

เวตา เด็ดจ ที่ใด พระ ตักขมี ผู้ เป็น นเหดี มัก จะ โดย เด็ดจ ด้วย และ ประทับ คู่ กัน ไป บน เกดียว แห่ง อนันต หรือ เศษนาคราช ที่ สถิต ของ พระ องค์ ชื่อ ไวกูณฐ์ หรือ ไวกูรช บน ยอดเขา พระ สุเมรุ

ผู้นับถือ พระ วิษณุ เชื่อ ว่า พระองค์ เป็น ต้น วงศ์ ของ พระ ศิวะ และ พระ พรหม ดังได้

กล่าวในภาพตรีมูรตินั้นแล้ว นอกจากนั้นยังมีคำกล่าวอีกด้วยว่า เมื่อก่อนการสร้างโลก ยังไม่มีพื้นดิน คงมีแต่ น้ำปกแผ่ทั่วไปนั้น พระวิษณุบรรทมเหนืออนันตหรือเศษนาคราชลอยอยู่ในน้ำ ขณะบรรทมหลับดอกบัวผุดขึ้นจากพระนาภีของพระองค์ ดอกหนึ่งมีพระพรหมจุติอยู่ในดอกบัวนั้น (ตอนนั้นเมื่อใคร่ครวญดู ก็เห็นจะพอไปกันได้กับที่กล่าวในภาพตรีมูรติว่า พระวิษณุได้ทรงแบ่งภาคของพระองค์ออกเป็น ๓ ภาค คือเป็น พระพรหม เพื่อสร้างโลก เป็น พระวิษณุ เพื่อบริหารโลก และเป็น พระศิวะ เพื่อสังหารโลก ด้วย การที่บังเกิดดอกบัวขึ้นมาจากพระนาภีและมีพระพรหมจุติอยู่บนดอกบัวเช่นนั้น อาจเป็นพระอาการอันหนึ่งที่ทรงแบ่งภาคเป็นพระพรหมเพื่อสร้างโลกนั่นเอง)

อนึ่งผู้เคารพพระวิษณุนั้นเชื่อกันไปว่า พระวิษณุคือพระนารายณ์ที่ได้ฮวดสารลงมาดบยุกเข็ญซึ่งบังเกิดขึ้นในโลกถึง ๑๖ ปาง ดังแสดงในภาพปางต่าง ๆ นั้นแล้ว.

รูปที่ ๔

พระนารายณ์

พระนารายณ์ หรือนัย หนึ่งคือ พระวิษณุ (พิชณ) ใน คัมภีร์ ปุราณะ เป็น พระเป็นเจ้าองค์หนึ่งใน พระ เป็น เจ้าทั้ง ๓ ที่นับถือ ของ พราหมณ์ คือ พระนารายณ์ (วิษณุ หรือพิชณ) พระศิวะ และ พระพรหม มีหน้าที่ เป็นผู้ สร้างโลก คือ เมื่อมี บาปกรรมหนาแน่นในโลกเมื่อใด ก็อดตาร ลงมาช่วยเดี่ย ครั้ง หนึ่ง เพื่อดับ เชื้อเชิญให้เย็นในโลกทั้ง สาม พระนารายณ์ นัยว่า ถ้าผู้ใด เคารพบูชา อยู่เนื่อง นิจแล้ว อาจที่จะ รอดพ้นไม่ ต่ำนรกภูมิ นอกจากนี้ยัง ปรากฏใน คำนำหนังสือ นารายณ์ ๓๐ ปาง สถิติต พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า สวรรค์ที่ พระนารายณ์ สถิต เรียกว่า ไถกุนรู ปรากฏ ตักขณะ ตามที่ มี ใน มหาภารตะว่า แผ่นดิน เป็น ทอง ทั้ง แผ่น วัถโดย รอบได้ ดอง ห่ม โยชน วิมานทั้งปวง ล้วน แล้วไป ด้วย แก้ว มณี เสา และ เครื่อง ประดับ ใน วิมาน นั้น ๆ ทำ ด้วย พลอยต่าง ๆ น้ำใส แห่งคงคา มหานที ตกจาก สวรรค์ ชันสูง ดังมา ยัง คีรีชะ แห่ง ชวรุระ (ดาวเหนือ) จากนั้นไหล ลงไป ต่อกะชา แห่ง พระลัปะตะฤษี (ฤษี เจ็ด ตน คือ ดาว เจ็ด ดวง ที่ รวม เรียกทั้ง หมู่ ว่า ดาว จรเข้ ใน ภาษาไทยเรา) และ จาก ที่นั้น น้ำไหล ลงมา เป็น มหานที ๑๓๖ เมื่อได้บังเกิด เหตุภัยใหญ่ หดลง ชันในโลก หรือเมื่อ มีความ ชั่วร้าย ของ ผู้ใด ผู้หนึ่ง ทำให้โลก เตือดร้อน พระนารายณ์ ใน หน้าที่ ผู้บริหาร (โลก) ต้อง อดตาร ลงมา เพื่อดับ เชื้อเชิญ

และเมื่อสำเร็จกิจแล้วก็เสด็จกลับคืนชนดู่ยังไวกุณฐ์ จำนวนแห่ง อวดตาร มีกล่าวไว้
ต่าง ๆ กัน มีสิบปางบ้าง ยี่สิบปางบ้าง และบางที่ก็ว่ามากจนเหลือคณนา ตาม
ความนิยมโดยมากว่ามีสิบปาง เป็นปางที่สำคัญ ๆ ที่สุด ในสิบปางนี้ได้มีมาแต่
เก่า ยังคงเหลืออีกปางหนึ่ง ซึ่งจะมีมาในอนาคต ๑ ต ๑

ตามความเห็นของ นักปราชญ์ยุโรปที่ได้ศึกษาและพิจารณาเรื่องเหล่านี้ อวดตาร
บางปาง เป็น ปกรณ เปรียบ เทียบ แดง ด้วย ความ เปลี่ยน แปลง ใน ธรรมชาติ และ บาง เรื่อง
มีเค้าความจริงในประวัติการ ๑ ต ๑.

รูปที่ ๕

รูปที่ ๖

พระศิวะ กับ นางบารพดี หรือ พระมหาเทพ กับ พระมหาเทวี

รูปที่ ๗

พระเทวี

พระศิวะ หรือ เรียก อีก นัยหนึ่งว่า พระมหาเทพนี้ ใน คัมภีร์ ปุราณะ ถือว่าเป็นพระ
เป็นเจ้าลำดับที่ ๓ (บาง แห่ง ว่า เป็น ลำดับ ที่ ๒ แต่จะ นับถือ องค์ ไต่ ก็ยกองค์ นี้ เป็น

ใหญ่) เป็นเทพเจ้ายิ่งใหญ่สูงสุด มีอำนาจทั้งในทาง ทำลายล้างโลก และ ดัดแปลง
แก้ไขให้ดีขึ้น มีทั้ง ความดี และความร้าย อยู่ ดังนี้ ส่วน นาง บารพดี หรือ เรียก อีก
หนึ่งว่า พระมหาเทวี นั้นเล่า ก็ ตกทำนองเดียวกัน คือ มี อิทธิฤทธิ์ ที่จะ ทำให้ เป็น
ความดี หรือ ความร้าย จน เป็น ที่ น่า สยด สยอง ก็ ได้ ทั้ง ๒ ทาง เหตุ ดังนี้ พระศิวะ และ
นาง บารพดี จึง ได้ นาม องค์ ละ หลาย ๆ นาม มีความหมาย ต่าง ๆ กัน ตาม ลักษณะ และ
อาการ ที่เป็นไป ที่สุด จน รูป ก็ ประดิษฐ์ กัน ขึ้น ต่าง ๆ ตาม ลักษณะ และ อาการ ซึ่งเป็น
ความดี หรือ ความ ร้าย เช่น เดียวกัน กล่าว คือ ถ้า ใน ลักษณะ และ อาการ ที่ ดี ก็ ทำ รูป ให้
งดงาม น่าดู น่า เคารพ แสดง ว่า มีความ ศักดิ์สิทธิ์ ไปในทาง ที่ ดี ถ้า ใน ลักษณะ และ อาการ
ที่ ร้าย ก็ ทำ รูป ให้ น่าเกลียด น่ากลัว แสดง ความ ศักดิ์สิทธิ์ ไปในทาง ที่ ร้าย หากจะ
มี ผู้ เคารพ บูชา อยู่ ก็ บูชา ด้วย เกรงกลัว ภัยนั้นเอง ดัง บาง รูป และ บางนาม ที่ อาจ เห็น
ได้ตาม ภาพ ต่อ ๆ ไป ใน สมุดนี้.

รูป พระศิวะ ที่มี อยู่ โดยมาก เรารู้ ได้ เป็น สีขาว หรือ สีเงินยวง มี พระจันทร์ ครึ่งซีก
เหนือ พระนาคา ที่ เรา เรียก ว่า ทัดจันทร์ สอง ตา ข้างขวา เป็น ตา ชรรมตา แต่ ตา กตาง
อยู่บน หน้าผาก แปลกกว่า ตา ทั้งสอง มี กรงสีกร สอง กร ที่ อยู่ เบื้องบน ถือ มฤคกับ
สังข์บ้าง ถือ ศิวนุศูล กับ บาศ (บ่วง) บ้าง ถือ บันฑะเทาะ กับ ชัน ทอง ที่มี แสง พุ่ง ขึ้น
มาบ้าง (คือ ชันหน้ามฤค) อีกสอง กร เบื้องล่าง สำหรับ ห้าม สรรพภัย และ ประทานพร แต่
ใน บาง คำนึง ก็ ใช้ ถือ อาวุธครบ ทั้ง สีกร มี ที่ ออก ชื่อ มา แล้ว บ้าง ยัง มี ได้ ออก บ้าง
เช่น ธนู พระขรรค์ และ คทา เป็นต้น นอกจาก นั้น มุนี พระ เกษาย ยัง มี งู พัน ตอด
ลง มา จน พระศอก และ ข้อมพระกร กับ มี ตุ๊ก ประคำ คอ ซึ่ง ทำ ด้วย หัวกระโหลกผี หนึ่งหนึ่ง เตื่อ
หนึ่ง ข้าง หรือ หนึ่ง กวาง หนึ่ง บน เท่น ดอกบัว และ มี โคหนึ่ ที่ เป็น พาหนะ.

อีก ฐาน ท้าย หนึ่ง เตื่อ ศักนคตา พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้
แสดง ถึง พระศิวะ และ นาง บารพดี โดยละเอียด ซึ่ง จะ ทำให้ เกิด ความรู้ ขึ้น อีก มาก จึง
ได้นำ มา พิมพ์ ไว้ ดังต่อไปนี้ :-

“ศิวะ—คือ พระ เป็นเจ้า ซึ่ง มัก เรียก กันว่า พระอิศวร ใน ชั้นต้น คือในยุคไตรเพท
 นาม ศิวะไม่มี เดย มีแต่เทวดา องค์ หนึ่ง ชื่อ รุทร ซึ่งใน ชั้นหลัง มา กลาย เป็น พระศิวะ ขึ้น
 เป็น เทพเจ้า ผู้มี อำนาจ มาก และ คุร้าย จึง นับ ว่า มี หน้าที่ เป็น ผู้ ต่าง ผู้ ทำลาย ใน ยุค
 ไตรเพท นั้น พระรุทร เป็น เทวดา ต่ำคณิ “เป็นเจ้าเป็นใหญ่ เหนือ การสร้างเสริม และ ยัญกรรม
 เป็นผู้ บำบัดโรค ๑ ต ๑” แต่ ส่วน อำนาจ ก็มี มาก ถัด วัชร เป็น ฆนุสร์ และ คุร้าย
 อย่าง ยิ่ง เป็น ผู้ ทำลาย ใน ยุค วัชร เวท กล่าว ถึง พระอิศวร ว่า “คือนิด ภายแดง มีตาพินตา”
 แต่ อีก แห่ง หนึ่ง เรียก นาม ว่า “ไครยัมพก” ซึ่ง แปล ว่า ต้มตา ใน หนังสือ พราหมณะ
 ต่าง ๆ มี เล่า เรื่อง กำเนิด พระรุทร ไว้ ว่า พอ เกิด มา ก็ ร้อง ให้ พระประชาบดี ผู้ เป็น เทพบิดร
 ถาม เหตุผล ก็ ตอบ ว่า เพราะ ยัง ไม่มี ชื่อ พระประชาบดี จึง ให้ ชื่อ ว่า รุทร (จาก มุต
 “รุท” — ร้อง ให้) แต่ อีก แห่ง หนึ่ง มี ว่า ได้ ขอ ชื่อ ถึง ๘ ครั้ง และได้ ชื่อ เป็น ลำดับ
 ๘ ครั้ง คือ ภาว สรรพ ปศุสัตว์ อครเทพ มหาเทพ รุทร อีศาน และ อะคณิ ใน
 ชั้น อุปนิษัต พระรุทร ต่ำคณิ ๕ ๕ ๕ จึง เรียก ว่า มเหศวร ”

“ใน ชั้น รามายณะ และ มหาภารต นั้น ก็ ยัง เป็น ใหญ่ อยู่ แต่ แต่ ดู มี แพ้ พระ นารายณ์
 บ่อย ๆ เช่น เมื่อ ครั้ง ไป ช่วย ท้าวพณาสูร ใน เรื่อง พระอนิรุทธ เป็น ต้น และ บาง แห่ง ก็ มี
 ตั้งใจ จะ โกง ได้ เลย ระวัง พระอิศวร กับ พระนารายณ์ ครั้น ลง มา ใน ชั้น หลัง ใน หนังสือ
 พุทธปาวณะ นั้น ก็ แล้ว แต่ หนังสือ นิภาย ไหน ถ้า เป็น หนังสือ ศัพทนิภาย ก็ ว่า พระอิศวร เป็น
 ใหญ่ ยิ่ง กว่า ใคร ๆ แต่ ถ้า เป็น หนังสือ ไชยณพนิกาย ก็ ชิง เอา ความ เป็น ใหญ่ ไป ให้ พระ
 นารายณ์ ถึง แก่ ให้ พระอิศวร แดง ความ เคารพ ก็ มี ”

“ถ้า จะ กล่าว สรุปล ความ คือ พระอิศวร นั้น นิยม กัน ว่า เป็น ผู้ ต่าง ผู้ ฆต ฆต ฆต
 ใน หน้าที่ ผู้ ต่าง ผู้ ทำ ให้ สัตว์ นั้น เรียก ว่า พระรุทร บ้าง พระมหาภาต บ้าง แต่ การ
 ต่าง ย่อม ถู ก กัน ว่า เป็น ของ ดี เหมือน ทำ ให้ สัตว์ ปราศ จาก มด ทิน โทษ แล้ว จึง จะ ได้ มี
 กำเนิด ใหม่ จึง เรียก พระ เป็น เจ้า ผู้ บันดาล ให้ สัตว์ เช่น นั้น ว่า พระศิวะ หรือ พระสังกร
 เป็น มงคล ต นาม ๒ อย่าง และ โดย เหตุ ที่ ต่าง แล้ว ก็ กลับ ให้ เกิด ขึ้น ใหม่ เสมอ ไป จึง
 เรียก พระอิศวร หรือ พระมหาเทพ คือ พระ ผู้ เป็น เจ้า อัน ใหญ่ ยิ่ง สูง สุด เครื่อง หมาย

แห่ง พระอิศวรใน หนาทิสวราง ขันใหม่ นั่น คือ พระศิวะองค์ อันเป็น เครื่อง หมาย แห่ง ความ
เกิด และ พระโยนีคือ ศักดิ์ หรือ แรง ของ พระอิศวร เป็น เครื่อง หมาย แห่ง กำเนิด เหมือน
กัน จึง มักได้ รวมกัน อีก ประการ ๑ พระอิศวรเป็น มหาโยคี เป็น ที่ มุ่ง แห่ง จิตต์
ของ พราหมณ์ ทั้งปวงใน ทาง สัมภเวญาณ และ เจ้า ฉาน สัมภาสิ เป็น ยอด แห่ง ขรรณ บัญญา
ใน ส่วน เป็น มหาโยคินี้ มีนาม เรียก ว่า ทิฆัมพร (“มี อัมพร เป็น เครื่อง หุ่น ห่ม” คือ
เปลือยกาย) และ ชุรชฎี (“มุนี ผนวช รุ่ง รัง”) ถ้าจะ กล่าว ถึง ใน ส่วน อภินิหารใน ทาง
ทำลายให้ แสง ขันอีก ก็ เรียก ว่า พระไภรพ (“ผู้ ทำลาย อย่าง ดุ”) อีก ประการ หนึ่ง
พระอิศวรโปรด อยู่ ตาม สู่ด่าน หรือ ที่ เสา ศพ และมี เป็น บริวาร จึง เรียก ว่า พระภูเศศวร
บางที่ก็มี เวลาโปรด จักร ระบุว่า ชนิตต์ เรียกว่า “คาณทพ” (นี้เป็นมุต แห่งคำ “คันดัก”
ของ ชาว) และโดยเหตุที่ มี สามี ตาม จึง เรียก ว่า พระตรีโลกะ หรือ ไตรยัมพก คา
ที่ สามี นั้น มี อานุภาพ มาก อาจ จะ บันดาล ให้ เป็น ไฟ ส่องหารได้ ทุก อย่าง ครึ่ง เมื่อ กวน น้ำ
อัมฤตใน เกษียร จักร นนได้นำ พิษ ขัน มา ก่อน พระอิศวร ดื่ม เข้าไป ทำให้ คอ เขียว จึง ได้
นามว่า นีลกันฐ เมื่อ พระจันทร์ อ่อน วอนให้ ช่วยพา เข้าไป ใน เทพธิดา ได้ เขา พระจันทร์ เป็น
ปิ่น เข้าไป จึง ได้ นามว่า จันทรเศขร และเมื่อ พระคงคา จะ ลง จาก สวรรค์ มาสู่ มนุษย์ภูมิ
พระอิศวรเกรงว่า น้ำจะ ท่วม โลก หมด จึงเอา เกศา ทำ ทำนบ กันไว้ จึง ได้ นามว่า คงคาขร

“รูป พระอิศวร มัก ทำ เป็น คน ชาย มี คา สามี คา ที่ สามี อยู่ ตรง หน้า ผาก
มี จันทร ครึ่ง ซีก อยู่ เหนือ หรือ ถัดมา คา ที่ สามี เกศา มุ่น เป็น ขวาม มี ประคำ หัก กระ โหลก
(มุนี มาตา) คดอง คอ และมี สังวาลย์ เป็น ๑ คือ ดันต หนึ่ง หงส์ เลื้อ หนึ่ง ข้าง
หรือ หนึ่ง กวาง มี อาสนะ เป็น หงส์ เลื้อ ถัด ตรีศูล ซีก ๑ บ้าง ถัด ธนู ซีก ๑ ซีก
บ้าง ถัด บันฑะ บ้าง ถัด คทา ยอด หัก กระ โหลก ซีก ๑ ขว้าง บ้าง ถัด บาธ บ้าง
มี กุติ เป็น บริวาร สถานที่ สถิต คือ เขา ไกรลาส (ที่ เขียน ว่า “ไกรลาส” นั้น เป็น อัน แผลง
เกิน จาก ของ เดิมไป)”

“พระมหาลี พระอิศวร คือ พระอุมา ซึ่ง เรียก ว่า พระบารพดี บ้าง พระมหาเทวี บ้าง

หรือ พระเทวัญ ๕ บ้าง เป็น บุตรี ท้าวหิมวัต (เขาหิมาลัย) เป็น ศักดิ์ของ พระอิศวร เพราะฉะนั้น จึงมี เครื่องหมาย คือ พระโยน อยู่ด้วย กันกับ พระศิวะองค์ พระเทวัญ ๕ เป็น สองภาค ภาค หนึ่งใจดี ภาค หนึ่งดุและมี อธิภุชชามาก มีนาม หาดายนาม ในส่วนภาค ข้าง ดุชื่อ พระอุมา เป็น นางงาม เคารว (เหตอง และ กระจำง) บารพดี (ปารวดี) คือ หญิงสาวเขา และ เหมวดี (ไหมวดี) คือ ลูกท้าวหิมวัต ชคันมาตา (มารดาโลก) และ ภพณี (ภวนิ) ในส่วนภาค ข้าง ดุชื่อ ทูรคา (ผู้เข้าถึงมิได้) กาศิ และ ศยามา (ดำ) จันตี และ จันทิกา (ดู) ไภระพี (น้ำกวด) ในภาค ดุนี้มี ผู้บูชา มาก เพราะ กตัญญู มาก วิชฌูชา นั้น ร้ายกาจ คือ ประการ หนึ่ง สัมมติ กันว่า โปรด เห็น เลือด หรือ เห็น คนตาย เพราะฉะนั้น จึง มีเอาคนไป ข่มขืนชาย ๕ บ้าง หรือ มีผู้เลื่อมใส ศรัทธา ไปทำร้าย ร่างกาย คน เอง ถวาย บ้าง เช่น เอา เบ็ด เกี้ยว หลั่ง และ โกว ไป มา จน เนื้อ หลุด ฉะนั้น เป็นต้น อีก ประการ หนึ่ง มี วิชฌูชา เรียกว่า “ตวนตริก” คือ ทำให้ พระเทวัญ มัว เพื่อดู เพื่อดู ทอด พระเนตร แต่การ “สร้าง” (คือ การ เสพ เมถุน อันนับว่า เป็น องค์ ของ การ สร้าง หรือ ให้กำเนิด) จะได้ ทรง ต้ม นึ่ง ถึง การ อยาก เห็น เลือด และ ความ เจ็บ ความตาย วิชฌูชา ทั้ง ๒ ประการ นี้ เป็น วิชฌูชา เกิด ขึ้น ใน ชัน หลั่ง ๆ เมื่อ ความคิด ของ ชน ชาว มัชฌิม ประเทศ เสด็จ ทรมาน คำ ข้าง ลง กว่า ชน ชัน ยุค ไครเพท เป็น อัน มาก แล้ว การ บูชา ด้วย วิชฌูชา ร้ายกาจ เช่นฆ่า คน ข่มขืน หรือ ด้วย อากาณ อัน ตามกต่าง ๆ นั้น รัฐบาล อังกฤษ ใน อินเดีย ได้ ประกาศ ห้าม หมัด แล้ว รูป พระเทวัญ โดย มาก มี ๓๐ แขน ถือ อาวุธ ต่าง ๆ ทุกมือ ในภาค ทูรคา มีกาย สี่เหตอง รูปร่าง หมัด จด งดงาม ขี้เลือด ในภาค กาศิ มีกาย สี่ดำ รูปร่าง น่าเกลียด น่ากลัว มี เลือด หยด ตาม ปาก และ คอ งู เป็น เครื่อง แต่ง และมี หัว กระโหลก หรือ หัว คน คัดใหม่ ๆ ห้อย หรือ ถือไว้”

รูปที่ ๘

พระศิวะในรูปวีระภัทร

วีระภัทร คือ พระศิวะ ที่ได้แบ่งภาค พลัง ออกจากโอฐของพระศิวะเอง สำหรับเป็นผู้ทำลาย พิชัยการ บุกชายัญญ์ ของ พระทกษะ และ คอย จับได้ ชัดขวาง มิให้บรรดาทวยเทพ และ ผู้ใด ๆ เข้ามาชุมนุมใน พิชัยนี้

ใน วายูปุราณะ กล่าว ว่า มีเคียร พันเคียร คา พันคา เท้าพันเท้า ถือ กระบองพันอัน หอก พันเล่ม ดั่งขี จักร คทาธนูไฟ และ ขวาน รบ เป็นเทพที่มี ลักษณะดุร้าย มีอิทธิฤทธิ์ น่าตึงกลัว มีพระจันทร์ครึ่ง ซีก เป็นรัตเกล้า นุ่งหนังเสือ มีหยาดเลือดอยู่เต็มกาย ท้องโต ปากกว้าง และมีเขี้ยวอัน น่าตึงของ ๑๓๑ ตามรูปมักทำเป็นรูปถือ พระขรรค์ หอก โลหิต คันทนู และ ธนู มีรูปดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ โคหนทิ และ ถึงคโยนิ อยู่โดยรอบ ข้างองค์ มีพระทกษะ ซึ่งมี เคียร เป็นพระ เหตุใด พระทกษะ จึงมีเคียร เป็นพระ มีคำกล่าว ว่า เนื่อง มาแต่ กาลครั้งหนึ่ง พระทกษะ ทำ พิธี บูชา เชื้อเชิญ ทวยเทพ ทุกองค์ แต่มิได้ เชิญ พระศิวะ ๆ

โกวธ จึง คัดเคี้ยว พระทกษเดี่ย ครัน เมื่อ หายกรวด จะคน ชวดให้ แต่ หา เคี้ยว พระทกษ

ไม่พบ จึงเตย เอา หัวพระ คัดแทน

เทพน เป็น ทเควรพ บุษบา ของ ชาวแคว้น มหาราชวรร มีเทอ รูป ตั้งอยู่ในถ้ำ บางถ้ำ แห่ง
เมือง นั้น แต่รูป เหล่านั้น ทำกรได้ เพียง ๘ กร.

รูปที่ ๕

พระศิวะในรูปพระไกรพ

ไกรพ แปลว่าผู้ทำลายอย่างดุ เป็นชื่อและอีกรูปหนึ่งของพระศิวะ แต่ถ้าเป็นชื่อพระมหาลี้กเรียกว่าพระไกรพ ที่โคนันที หรือม้า หรือหมา ประทับบนขนดแห่งนาค มีมหาดเล็กถือจามร ซึ่งทำด้วยงาไม้จันทน์หรือหางวัวป่า ๆ แวดล้อม

พระไกรพเป็นภาคใหญ่ แยกแขนงออกอีกเป็น ๘ ภาคย่อยๆ ดังนี้แต่เป็นภาคที่มีลักษณะอันน่ากลัว คือ ๑. ขี้ตางค์—แขนขาดำ ๒. ตั้งหาร—ทำตาย ๓. รุรุ—ตุนักซ์ ๔. กาดะ—ดำ ๕. โกรธะ—ความโกรธ ๖. ตามรจุทา—ปิ่นแดง ๗. จันทรจุทา—มีจันทร์เป็นปิ่น ๘. มหา—ใหญ่ ฯลฯ

รูปที่ ๑๐

ปัญจมุขี

ปัญจมุขี หรือ เรียก อีก นัย หนึ่ง ว่า ปัญจานน คือ พระศิวะ ในรูปมี ๕ หน้า เครื่องทรง เช่นเดียวกับ พระศิวะ ในอินเดีย ภาค ตะวัน ตก มีผู้นิยม บวง ด้วง กัน มาก เพื่อให้หาย บ่วยไข้ และถ้าผู้ใด เป็น ตม ก็ มัก เชื่อ กัน ว่า เทพนี้ เข้า มา ถึง และให้ โทษ ต้อง พา กับ บนบาศ ขอให้รีบ ออกไป เสีย จะได้ หาย.

นอกจากนี้ ยังมี จำพวก หญิง ที่ อยาก ได้ ลูก มา บวง ด้วง ขอ ลูก อยู่ เสมอ นัย ว่า ศักดิ์สิทธิ์ นัก ใน อินเดีย ภาค นี้ ถ้า แห่งใด ไม่ มี ศาสดา เทว รูป นี้ เขา มัก จะ เอา ก้อน หิน ทั้ง ก้อน มา ทา ดี ให้ แดง วาง ไว้ ที่ โคน ต้นไม้ ใหญ่ ๆ แล้ว ก็ บูชา กัน ดิอ ๆ.

รูปที่ ๑๑

อรรชนาวี

อรรชนาวี หรือ อรรชนาวีศวร แปลตามศัพท์ว่า ครึ่งหญิง เป็นรูป พระศิวะ กับ
นางบารพดี ที่ได้ทรง ประกอบเข้ากัน ขึ้นในบาง คาบ คือ ชักข้างขวา เป็น พระศิวะ ชัก
ข้างซ้าย เป็น บารพดี มีน้ำ พระคงคาไหล ตก ลง จาก มุนี พระเศียร มี ๔ กร และมี
โคนนทิ กับ เตือเผ่า อยู่ ณ ที่ใกล้ ๆ (มีรูป ศิวา อรรชนาวีศวร อยู่ที่ พิพิธภัณฑ์สถาน รูปหนึ่ง)

รูปที่ ๑๒

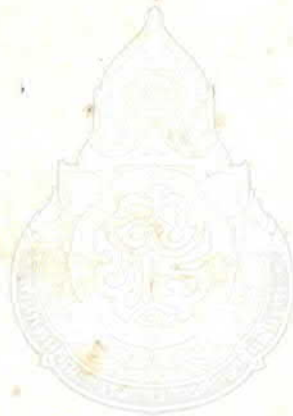
พระลักษมี

พระลักษมี เรียก อีก นัยหนึ่ง ว่า “ศรี” คือ มเหสี ของ พระวิष्ณุ หรือ พระ นารายณ์ (ของเราแยกพระลักษมี และพระศรีเป็นมเหสี ๒ องค์) เป็นพระแม่เจ้า แห่งความงาม นับถือกันว่าเป็นตัวอย่าง แห่ง นาง ที่งาม ทั้งรูปและ กิริยา เป็นผู้ นำ มา ซึ่ง โชคลาภ และ ความ มั่งคั่ง เป็นเทพ นารี ผู้มีใจ เมตตา ปราณี อยู่ เป็น อาจີณ ฉลอง พระองค์ ดีเหลือยิ่ง หัตถ์ถือ ดอกบัว ประทับ ไถ่ สัตว์ องค์ พระดำมี หรือ เห็นอ พระแท่น ดอกบัว.

ใน คำนำ หนังสือ นารายณ์ สืบปาง ถิลิก พระราช นิพนธ์ พระบาท สมเด็จพระ มงกุฎ เกด้า เจ้าอยู่หัว ปรากฏว่า พระลักษมี ได้กำเนิด ขึ้น มา จาก เกษียร สัมพร เมื่อ เทวดา กวณนา ทะเต เพื่อ ทำ อมฤต จึง ได้นำมา ว่า ‘กุษราพุทฺธิกนยา’ ชิดา แห่ง เกษียร สัมพร และ เมื่อ พระ นารายณ์ (วิष्ณุ) อวดสาร ตงมา เพื่อ ดับ ยุค เชื้อ ซึ่ง บัง เกิด ขึ้น ใน โลก พระนาง ก็ได้ โดย เสด็จ พระ ดำมี ตงมา ด้วย หลาย ปาง คือ เมื่อ พระ นารายณ์ (วิष्ณุ) อวดสาร เป็น ความ นาวดาร (ปาง ที่ ๕) พระลักษมี ได้ ตงมา กำเนิด ใน ดอกบัว จึง มี นามว่า ‘ปัทมา’

และ 'กมธดา' เมื่อพระนารายณ์เป็นปรศุรามาวตาร (ปางที่๖) พระลักษมีเป็นนางขรณี เมื่อพระนารายณ์เป็นรามจันทรวตาร (ปางที่๗) พระลักษมีเป็นสีดำ เมื่อพระนารายณ์เป็นกฤษณาวตาร (ปางที่๘) พระลักษมีเป็นนางรุกมิณี.

พระลักษมียังมีนามเรียกนอกจากข้างบนนี้ อีก เช่น อินทิดา, ชลธิชา—เกิดแต่รถรี, โลกมาตา—แม่ของโลก เป็นต้น.

รูปที่ ๑๓

นางศรีสวัสดิ์

นาง ศรีสวัสดิ์ คือ ซาया ของ พระพรหม เป็นเทพที่ช่วย คุ้มครอง วรรณ ชาวเมือง
 สวมรัตเกล้าน้อย ๆ มีดอกบัวเป็นแท่น มีหงส์ หรือนกยูง เป็นพาหนะ กรหนึ่ง ถือ
 พิน เพราะนาง เป็นเจ้า แห่ง การดนตรี และ ขับร้อง ในบาง คาบ นาง ถือ ดอก บัว
 กรหนึ่ง อีกกรหนึ่ง ถือ ถ้วยน้ำ เพราะนาง ก็ เป็น เจ้า แห่ง แม่ น้ำ ดั่ง ของ ที่ นาง
 ถือ เหล่านี้ ถ้าใคร ถือ ทั้ง ดี กร ก็ ถือ พร้อม กัน หัก.

นาง เป็นผู้ ให้กำเนิด น้ำ อัน บริสุทธิ์ เพื่อ ห่อเลี้ยง พิน ดิน ให้ชุ่มชื้น ทำความ
 เจริญ อุดม สมบูรณ์ ให้แก่ สรรพ สัตว์ นอกจาก นั้นยัง นางยัง เป็นผู้ เริ่ม ตั้ง ภาษาต้นดังกฤต
 และ อักษร เทวนาครี ทั้ง เป็น ผู้อุปถัมภ์ ทางอักษร ศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ ทั้ง ปวง.

มีเรื่องเล่ากันว่าเดิม นาง เป็น มเหสี องค์ หนึ่ง ของ พระวิษณุ มี คักดิ์ เฒ่มอ ด้วย
 พระลักษมี และ พระคงคา แต่ ภาย หลัง เกิด ไม่ ประอง ดอง กัน ขึ้น ฝ่าย นาง สวรรค์ คัม
 ทิฏฐิ ถือ คักดิ์ ว่า เป็น ผู้ มี วิชชา ความ รู้ ไม่ ยอม ถด ติง ผู้ ไใด พระวิษณุ เห็น ที่ ว่า จะ เอา
 ไว้ ไม่ อยู่ จึง ต้อง พราก นาง สวรรค์ คักดิ์ ประทาน ให้ พระพรหม และ พราก นาง คงคา ประทาน
 ให้ พระศิวะ เพื่อ คัด ความ ว่า คาญ คง เหลือ พระลักษมี ไว้ แต่ องค์ เดียว ดัง น.

รูปที่ ๑๔

นางทศพร

นางทศพร คือ นาง บารพดี มเหสี พระศิวะ ใน ภาควั ดุร้าย เหตุที่นาง มีนาม นั้ ก็เพราะ ได้ ดึงหาร อสูร คน หนึ่ง ชื่อ ทศคะ ที่ ทำความเดือดร้อน ให้แก่ โลก ทั้ง ๓ ครัน เมื่อ เขา มา ใช้ เป็น นาม ของ นาง จึง แปลง รูป เป็น ทศพร.

รูป และ เครื่อง ตก แต่ง ของ นาง ทศพร ข้าง หน้า เกิดยด หน้า กัดว เหลือ ประมาณ คือ เอา ศพ คน ๒ ศพ ห้อย เป็น ต่างหู ทั้ง ๒ ข้าง กะโหลก หัว ฝั ร้อย เป็น สร้อย คอ ซี่โครง กระดูก ผูก ต่อ กัน เป็น สาย คาด สะเอว ปด้อย ผม ยาว เป็น เขิง ลง มา จนถึง ขัน ตา ทั้ง ๒ ข้าง โปน แดง เป็น เตือต ดัน แดบ ยาว ออก มา โดย คาง นม ตก ถึง สะเอว เด็บ มือ เท้า ยาว และ แหถม คม ตุจ เด็บ ดัดว.

อาวุธ ของ นาง ทศพร มี รวม ๑๒ ชนิด คือ ๑. ขรรค์ ๒. ศร ๓. จักร ๔. ดกชน ๕. หอก ๖. กระบอง ๗. ชน ๘. บาศ ๙. ปฏัก ๑๐. โลห ๑๑. ระฆัง (คชน แดว ขาศักก หน) ๑๒. ขวาน.

รูปที่ ๑๕

นางภัทรกาตี

รูปที่ ๑๖

นางกาตี

กาตี แปลว่า คำ ในสมัยเวท กาตี เป็นคำที่ใช้เรียกดิน ๆ หนึ่งของ พระอิศาน ซึ่ง มี ดี คำ นำ กติว อยู่ใน จำพอกดินทั้ง ๘ ที่ตก เป็น เปดวไฟ และใช้ สำหรับ แดบ เตี้ย เนย ที่เขาบูชา คือนำคำ ซึ่งมีความหมาย อย่างนี้ ไป แล้วจึง กลับนำมาใช้ เป็นชื่อ พระ บารพเต็มเหลือ พระสิริว่า สำหรับ ภาคที่ โหดร้าย คือ ภัทรกาตี และ กาตี.

รูป นาง ภัทรกาตี หรือ กาตี ที่ ม. บุชชา กัน นั้น มักทำ เป็น รูป ดี คำ ดี มือ มือ หนึ่ง ถือดาบ อีก มือ หนึ่ง หว หว อสุรี มือ หนึ่ง ยก ชู ขึ้น ให้ พร และ อีก มือ หนึ่ง ตด ตง มา ต้อนรับ ผู้บูชา แต่ บางที่ ก็ ทำ รูป ร่าง ให้ ดู ร้าย น่า เกิด ยศ น่า กติว เช่น มี เลือด หยด ตาม ปาก ตาม กาย ถือ อาวุธ และ แฉ่ง ดง อาการ แปลก ๆ ออกไป อีก ด้วย มี เรื่อง อยู่ ว่า นาง ได้ ด้ วย กับ ยักษ์ คน หนึ่ง แต่ พอ เลือด หยด ลง บน พน ดิน ก็ เกิด เป็น ยักษ์ มี ฤทธิ์ เดชะ เช่น เดียว กับ คน อีก ตง พน ใน ที่ สด นาง ต้อง กิน เลือด ยักษ์ เพื่อ ไม่ ให้ ตก ต้อง ดิน และ เกิด ขึ้น มา อีก นอกจาก นี้ ยัง กล่าว กัน ว่า นาง ได้ สั่ง ทหาร ยักษ์ อีก คน หนึ่ง ชื่อ มหิษาสูร ซึ่ง มี ร่าง เป็น วัว ๑ ตัว ๑ ตัว ดึง น.

รูปที่ ๑๓

ตรีเวณี

ตรีเวณี เป็น พระนาม หนึ่ง ของ แม่คงคา ซึ่งเป็น ธิดา องค์ ใหญ่ ของ ท้าว หิมวัต
 และ นาง เมนา ร่วม อุทร เดียว กับ พระ อุมา และ เป็น ซายา ของ พระ ศิวะ ด้วย องค์ หนึ่ง
 เรื่อง ราว แม่คงคา มี อย่างไร แฉ่ง อยู่ใน พระ ราชนิพนธ์ บ่อเกิด แห่ง รามเกียรติ์ นั้น แล้ว

รูปที่ ๑๘

พระคเณศ

พระคเณศ เป็นหัวหน้าเทวดารับใช้ ในคณะของ พระศิวะ (คือเป็นหัวหน้ามหาดเล็กของ พระศิวะ) เป็น โอรสพระศิวะ และนาง บารพดี (บางแห่งว่า เกิดจาก เหงื่อไคลของ นาง บารพดี องค์เดียว) มีสี่กร ทรงเทพศาสตราที่ได้ประทานจาก พระศิวะ ทุกกร บางแห่ง ปรากฏชัดว่า กรหนึ่ง ถือสังข์ กรหนึ่ง ถือจักร กรหนึ่ง ถือคทา อีกกร หนึ่งถือดอกบัว มีผิวเหลือง รูปพรรณ อ่อนวัย ทั้ง พลุ เคียว เหมือนช้าง แต่มีงาข้างเดียว กล่าวกันว่า งาข้างหนึ่งได้หลุดออกไปเสียเมื่อคราวผจญกับปรศุราม ประทับบนแท่นดอกบัว มีหนูเป็นพาหนะและช้างใช้ ส่วน เหตุที่ พระคเณศ มี เคียว เป็นหัว ช้าง นั้น มีนิยายเล่ากันต่าง ๆ นานา เท่าที่พบมีอยู่ ๓-๔ เรื่อง แล้ว แต่ที่ยังไม่ทราบ อาจมีอีก แต่จะไม่นำมาเล่าในที่นี้ ด้วยจะทำให้ยืดยาวไป.

พระคเณศ เป็นเจ้าแห่งปัญญา และเป็นผู้จัดอุปสรรคทั้งปวง ฉะนั้นเมื่อผู้ใด
จะประกอบกิจการงานสำคัญใด ๆ หรือเมื่อจะเริ่มรจนานางส์ใด ๆ จึงต้องบวง
สรวง อ้อนวอน ขอความคุ้มครอง รักษา อยู่เสมอ นอกจากนั้นยังกล่าวกันด้วยว่า เป็น
ผู้เริ่มวิเขียน คัมภีร์มหาภารตขึ้น จากถ้อยคำของฤๅษี วุยาต.

รูปที่ ๑๕

พระการติเกยะ

พระการติเกยะ (พระขันธกุมาร) เป็นเทพเจ้าแห่งสงคราม มีผิวเหลือง หัตถ์
ซ้ายถือศร หัตถ์ขวาถือคันศร มีนกยูงเป็นพาหนะ กำเนิดมาเพื่อสังหาร คารกาสูร
(ตัวมาร) เทพยต์ผู้ครองตัวมาร ซึ่งเฝ้าแต่รบราญ วัจรราญ ทวยเทพ จนไม่มีสุข.

ในมหาภารตะและรามายณะ กล่าวถึง รอยเตี้ยๆ กันว่า เป็นโอรสพระศิวะซึ่งเกิด
โดยลำพัง พระศิวะเอง คือเมื่อทรงโยน กาก้าง แห่งพิชเข้าไปในไฟนั้น พระคงคารับไว้ได้
พระการติเกยะจึง เขากำเนิด มาแต่ กจถนั้น แล้ว พระคงคาก็ มอบให้ พกนาง กฤตติกา (ดาว
ตูกไก่) รับไปเลี้ยงดู แด่ถวยนม ดังนั้นจึงมี คากากต่าง ๆ กันว่า เป็นโอรสพระศิวะ
บ้าง พระคงคาบ้าง พระบารพดีมีเหตุ พระศิวะ บ้าง ส่วนนามที่ใช้ อยู่ นั้น คงจะ
สืบ มาแต่ นาม พิเศษ นาง นม เหล่า นั้นเอง.

รูปที่ ๕๐

พระกามเทพ

พระกามเทพ คือเทพแห่งกาม และผู้เป็นเจ้าแห่งอัปสร ทั้งหลายในสวรรค์ ในคัมภีร์ ไทติรียพรหมณะ กล่าวว่าเป็นโอรสของ พระธรรมราช (พระยม) กับ นาง ศรัทธา และในปุราณะว่า มีชายาชื่อ รติหรือเรวา — ความกำหนัด เกิดในสฤตสุรานคิ — ผู้มี ชั่วงาอันงาม มีนกแก้ว เป็นพาหนะ ในหัตถ์ถือ คันศร และ ลูกศร คันศรนั้น ทำด้วย คันธอีย ด้วย ศร ทำด้วย แมลงผึ้ง ที่เกาะ เกี้ยว กัน เป็นเส้นเชือก และ ที่ปลาย ลูกศรเสียบ ดอกไม้ต่าง ๆ พันธุ์ มีนาง อัปสร เป็นบริวาร นางหนึ่งถือ ธงสีแดง มีดวงตา รูปมังกร

ยังปรากฏ เรื่อง รวบรวมอีกมากใน อภิธาน ท้าย เรื่อง ศกุนตลา พระราชินีพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้นำมา ตกลงไว้ดังต่อไปนี้

“กามเทพ (กามเทพ) ในชั้นต้น ๆ กามเทพไม่ได้ ถือกันว่าเป็นเทวดาผู้หนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ช่วยวน หรือบันดาลให้ชาย หญิง รักกัน ในทาง ประเพณี เท่านั้น “กาม” แปลตาม

ศัพท์ว่า “ความใคร่” คือ ใคร่ในกิจใดๆ ทั่วๆ ไป ไม่เฉพาะส่วน การเสพเมถุน จึง
 ไม่รู้จักกันว่าเป็นของที่ต่ำช้าเลวทราม เช่นใน อุคเวท มีข้อความ ปรากฏ อยู่ แห่ง หนึ่ง
 ว่าครั้น เมื่อ สวยามภูพรหม (นปฺสํถังค) ได้มีกำเนิดขึ้นเอง แล้ว “ ธรรมอันแรกที่ได้เกิด
 มีขึ้นใน พรหม นั้น คือ กาม อันเป็น ประถม พืช แห่งมโน และ ซึ่งพระมุนีทั้งหลายได้ตรวจ
 สอบ ดูแล้ว ด้วย ปรัชชาญาณทราบ แน่ ชัด แล้วในใจว่า นั้น (กาม) คือ เครื่อง เชื่อม
 ระหว่าง สิ่งที่เป็น อยู่ และ สิ่งหาไม่ ” ดังนี้ อนึ่ง ใน อกรรพ เวท มีบทสรรเสริญ พระกาม ซึ่ง
 อธิบาย ว่า “ ไม่ใช่ ความใคร่ในทาง เมถุน ธรรมฝ่ายเดียว แท้จริง เป็น ธรรม ทั่วๆ ไป ”
 ใน พระเวท อันเดียวกันนี้ มี ข้อที่ กล่าวไว้ว่า พระกาม ก็คือ พระ อีก นั้นเอง ใน
 ไคยคุตริยพราหมณะ มีกล่าวไว้ว่า กามเทพ นั้นเป็น โอรส พระธรรมราช (พระยม) และนางศรัทธา
 ผู้ชาย แต่ หนังสือ หริวศ์ กล่าว ว่า เป็น ลูก พระลักษมี อีก แห่งหนึ่งกล่าว ว่า เกิดมา จาก
 พระทศย์ แห่ง พระพรหมา (พระผู้สร้าง เป็นปฐัก ไม่ใช่ อันหนึ่ง อันเดียวกับ พรหมะ ซึ่ง
 เป็น นปฺสํถังค) อีก นัยหนึ่งว่า มี กำเนิด มา แด่น้ำ จึง มีนาม ว่า อีราชะ อีกนัยหนึ่งว่า
 เป็น อาตมกู (คือ เป็น ตนเอง) จึง มีนาม ว่า ชระ (ไม่มี กำเนิด) บ้าง อีกนัยชะ (มีได้
 เกิด แต่ใคร) บ้าง ใน หนังสือ ปุราณะ กล่าว ว่า มี ชายา ชื่อ รติ หรือ เรวา และมีศรี
 คุใจ อยู่ คนหนึ่ง ชื่อ วสันต์

อนึ่ง ใน ปุราณะ มีเรื่อง ว่า ตั้งแต่ เมื่อ พระ สัตว์ เทวได้ สิ้นชนม์ ชีพไป เพราะ
 พระทศย์ ผู้เป็น บิดาได้ สืบประมาท พระ อิศวร ผู้เป็น พระสามี ของ นางนั้น พระอิสวร มีความ
 เสีย พระทัย ยิ่งนัก จึง เล็ดจไป เข้า ฌานประพฤติ พระองค์ เป็น ฉันทยาล์ ต่อ มา พระสัตว์ได้
 มี กำเนิด ใหม่ เป็น บุตร ท้าว หิมาลัย ทรง นาม ว่า พระอุมาเทมวดี หรือ บารพดี ก็เรียก
 เทวดา ทั้งหลาย คบคิด กัน จะให้ พระอุมาได้ เป็น มเหสี พระอิสวร จึง แต่งให้ กามเทพ เป็น ผู้
 ไป จัดการ กามเทพ จึง ให้อวสันต์ ผู้ เป็น ฤๅษี นฤมิตร ดอกไม้ ให้ สดชื่น เต็มคั่น และเชิญ
 พระอุมาไป คอย อยู่ ณ ที่นั้น คราว แล้ว กามเทพ จึง ยิง พระอิสวร ด้วยบุษปศวี (คือ ศร ทำด้วย
 ดอกไม้) พระอิสวร ถูก ศร ก็ จม พระเนตร ที่ สว่าง ชื่น ซึ่ง บันดาล ให้ เกิด เป็น เพตังใหม่

กามเทพ สูญไป จึงได้นามว่า อนงค์ (ไม่มีตัว) แต่ภายหลัง พระอิศวร คิดด้วยความพิโรธ
 จึงโปรดให้กามเทพได้เกิดใหม่ เป็น พระประทุมมณี โฮรสพระกฤษณาอวตาร กับ นางรুকมิณี
 หรือมายา และพระประทุมมณีนี้เป็น พระบิดาแห่ง พระอนิรุทธ (อนรุท) กามเทพนั้นว่าเป็น
 อธิปัตย์ใน หมู่ อปสร ทั้งหลาย มีอาวสุ คือ ชนุ ทำด้วย ดินอ้อย มีลำายเป็น ตัว ผง ต่อ ๆ กัน ถูก
 ศร มี ปดายเป็น ดอกไม้ แทนเหล็ก ตามรูป มักทำเป็น ชายหนุ่ม รูปร่าง ชื่นกแกว มีอปสร
 เป็น บริวาร มีธง พนแดง ตายรูปมังกร ๆ ต ๆ ”

หนังสือหายาก

รูปที่ ๒๑

พระอินทร์

พระอินทร์ ในยุคไตรเพท เป็นเทพเจ้า ซึ่งมีผู้นับถือมาก แต่ไม่ใช่องค์ที่เป็นตัวนิยมภูติ คือไม่ได้สร้างตนเอง มีชนกชนนี คือเป็นธิดาหรือธิดาทอง กรยาวเกินขนาด เปลี่ยนรูปได้หลายอย่างตามใจ โปรดทรงช้างเผือก ชื่อไธราพต หรือรถทอง ชื่อวิมาน เทียมม้าแดง หรือม้าต้นาคาคู่หนึ่ง มีชนคอและหางยาว ถือธนู คือธนู (สายฟ้า) ศร ขอบ และว้าง แห่สำหรับใช้ตกลงศัตรู โปรดด้วยน้ำใส ซึ่งอาจทำให้บังเกิด ความกตัญหาญในการสงคราม เป็นเจ้าเป็นใหญ่ในอากาศ เป็นผู้กำกับ ฤๅษี และให้ฝน แต่ต้องให้ธนู ธรรมะ กำราบ พฤตวาส ซึ่ง เป็นมาร ร้ายผู้ก่อความแค้นแค้น และความวิปริต แห่ง ฤๅษี อยู่เป็นนิรันดร์ เพื่อให้ปลดปล่อยฝนให้ตก ทำความชุ่มชื้น แก่สรรพสัตว์ และ พฤษชาชาติ

พระอินทร์ เป็นโลกบาล ประจำทิศบูรพา มีผู้บวงสรวงบูชาทุกงานพิธี และมีบทสรรเสริญ มาก ยิ่งกว่านี้ยังมีผู้เชื่อกันว่า พระอินทร์ เป็นเทพเจ้าที่ควรบูชาอยู่ เสมอให้ครบ ๓๕ ปี เพื่อจะได้คุ้มภัยกันได้ ในเมื่อต้องดับไปสู่สวรรค์จะได้มีที่พักอาศัย.

พระอินทร์ ในสมัยโบราณ เมื่อมีการนิมนต์ คือ พระศิระ และ พระวิษณุ ว่าเป็น
 พระเป็นเจ้าขึ้น ก็ตกเป็นเทพชั้นรอง มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าเทวดาเท่านั้น ห้ามคิดเป็น
 พระเป็นเจ้าด้วยไม่ เพราะฉะนั้นจึงมีนามว่า เทพดี สุวาหิปี ส่วนในพระพุทธศาสนา ไม่
 นิยมคติพระเป็นเจ้า เพราะฉะนั้น พระอินทร์จึงยังเป็นใหญ่อยู่ แต่ที่ไม่มีอำนาจเหมือน
 อย่าง พระศิระ และ พระนารายณ์

นามพระอินทร์เรียกกันต่าง ๆ เช่น มเหนท์รี ศักระ มัชฌวาน วาสพ เพชรปาลี—
 ผู้ถือวัชร เมฆวาหนะ — ชื่อเมฆ ศักติกระตุ — ผู้ได้ทำพิธีร้อยครั้ง เป็นต้น.

รูปที่ ๒๒

พระอินทร์

พระอินทร์ หรือ พระเพทิง ในสมัยพระเวทมีเทพเจ้าที่สำคัญอยู่ คือ พระอินทร์ ประจำแผ่นดิน พระวายุ หรือ พายุ ซึ่งในสมัยนั้นเป็นองค์เดียวกับ พระอินทร์ ประจำอากาศ และ พระศุรย์ ประจำฟ้า พระอินทร์ เป็นโลกบาล ประจำทิศอาคเนย์ มีลักษณะ คือ เป็นดวงตะวันในสวรรค์ เป็นสายฟ้าในอากาศ เป็นไฟในพื้นโลก เป็นเทพสำหรับให้มนุษย์ติดต่อกับทวยเทพ ปกป้องรักษามนุษย์ และเป็นทิพยสัตว์ในบรรดาการกระทำของมนุษย์.

กาลาสำหรับสัตว์ ขั้บ ถัดอม สวรรค์มี มาก ยิ่ง กว่า ทวยเทพ อื่นๆ เจดดา ทำงาน มงคล พิธี ไม่ว่า จะเป็น งาน มงคล พิธี ะนิคใด ต้อง ชุม นุ่ม สวด อ้อนวอน เสมอ.

เทพ น มี หลาย กร คือ อาวุธ และ ของ วิเศษ ต่างๆ เช่น โคมร ประกอบ ขึ้น ด้วย เปตอ เพติง และ ถือ ดอกบัว เป็นต้น ส่วน ถัน ก็ มี ถึง ๗ ถัน สำหรับ ใช้ แดบ เดี่ยว เนย ที่ เขา

บุชา ใต้ ทรง ส้มวง มีควัน เป็น มงกุฎ และ ขง หน้า ใช้ แกะ หรือ แพะ ผู้ เป็น พาหนะ
มี รถม้า ม้าแดง.

พระอัครมุนี ชื่อ เรี่ยก อัก มาก ตาม ลักษณะ และ อาการ ที่ เป็น อยู่ เช่น โคมธรร—ผู้
ถือ โคมธรร อาพหุหัตถ—ผู้มี ดอกบัวใน หัตถ์ สัปตจุฬ—เจ็ดต้น หุตาศ หรือ หุตาพุช—
ผู้ ไปรด เครื่องดื่ม ตั้ง เวช ฐุมเกต—ผู้มี ควัน เป็น ขง ฉากรถ—ผู้ ใช้ แกะ และ โรหิตาสว—
ผู้มี ม้าแดง เป็น คน.

รูปที่ ๒๓

พระยม

พระยม เป็น เทพ ผู้ใหญ่ เหนือ คนตาย ตามตำหรับไสยศาสตร์ว่า เป็น มนุษย์ ที่ ได้เกิด เป็น คน แรก ใน มนุษย์ ที่ ๗ เป็น โอรส แห่ง พระวิศวัต (พระอาทิตย์) กับ นาง สรรณยู เป็น เชษฐา แห่ง มนุ องค์ ที่ ๗ ใน พระเวท ออกนาม พระยม ว่า “ ตมโนชนา นาม ” ผู้รวบรวม คน และ ว่า เป็นใหญ่ เหนือ บัณฑิตทั้งหลาย (คือ ต้นโคตร แห่ง คน ที่ต้อง ตับไป แล้ว) ซึ่ง ได้ ตาย จาก มนุษย์ ไป สู่ เทวโลก ฯ ใน ไสยศาสตร์ ขึ้น หัก ว่า พระยม เป็น ตุลาการ ผู้ ตง โทษ แก่ ผู้ ตาย จึง มี นาม ว่า ธรรม ฤา ธรรมราช ที่ ดี ถิถ ของ พระยม ชื่อ ยมปุระ ฯ เมื่อ คน เรา สิ้นชีพ ตง แล้ว นิยม กัน ว่า มโน แห่ง คน นั้น ไป สู่ ยมปุระ และ ตก อยู่ ใน ความ คอบคุม ของ มหาจันท์ กับ กาด ปรตฺษ แต่ ยมทูต จึง นำ ส่ง ค้าด ของ พระยม ซึ่งมี ใจ อยด เป็น ผู้ รักษา ทวาร ขณะ นั้น พระยม จะ นั่ง อยู่ บน บรรดงัก และ เทวดา ชื่อ จิตร กุปต์ เป็น ผู้ อำน ประวัติ การ แห่ง ผู้ ตาย อัน จด ไว้ ใน สมุด ชื่อ อรรค สันธานา

เสร็จ แล้ว พระยม ก็ วิญญาณ ซึ่ง ความดี ความชั่ว ถ้า ความดี มี มาก ก็ ส่ง ไป สวรรค์ ถ้า ความชั่ว มี มาก ก็ ส่ง ลงนรก เพื่อ ตบโทษ ทรมาณ ดับไป.

ส่วน ลักษณะ แห่ง พระยม นั้น ตามคัมภีร์ มหาภารต ว่า นุ่งห่มสีแดงเลือด สีกายขาว และใสอย่างแก้ว ทรง มงกุฏ มีตา เป็น ประกาย หัตถ์ถือ บ่วง เรียกว่า ยมบาธ สำหรับ คัดต้อน คน ตาย ๑ อีก นัยหนึ่ง ว่า รูป นาคตัว สีกายเขียว นุ่ง ห่ม สีแดง เลือด มี มหิษา เป็น พาหนะ หัตถ์ หนึ่ง ถือไม้ เรียกว่า ยมกัณฑ์ อีก หัตถ์ หนึ่ง ถือบ่วง พระยม เป็น โลกบาล ประจำทิศทักษิณ.

(รายละเอียดโดยมาก เก็บ ขึ้นจากอภิธานท้าย หนังสือ พระนตคำหัตถ์ พระราชนิพนธ์ พระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

พระศุภย์ หรือ พระอาทิตย์

พระศุภย์ หรือ ศุภย์ คือ เทพ ที่ มัก เรียก กัน ว่า พระอาทิตย์ เพราะ เป็น ลูก นาง
 อทิต เป็นเทพเจ้า องค์ สำคัญ ใน จำพวก เทพเจ้า ทั้งสาม ใน พระเวท (คือพระอินทร์ พระ
 วายุ หรือ พระพายุ (พระอินทร์) และพระศุภย์) เป็นเทพเจ้าผู้ให้แสงสว่าง และความ
 ขบขัน เป็นโตกบาต ประจำทิศเหนือ ภายตั้งแรง รัศมีรุ่งโรจน์ ร่างเด็ก ถือกร
 ถือ ดอกบัว กรหนึ่ง ห้าม อุบัติทกภัย กรหนึ่ง ประทาน พร ผลของ องค์ ดีเหลือของอ่อน ประทับ
 เหนือแท่น ดอกบัว ทรงรถเทียมด้วยม้า ๗ หัว (บางแห่งว่าม้า ๗ ตัว) มีอรุณ หรือ
 เรียกอีกนามหนึ่งว่า วิวิสวัต เป็น สารถี.

พระศุภย์ มี หาดาย ซาชา แต่ควรยก ขึ้น กล่าว ใน ที่นี้ อีก ซาชา หนึ่ง คือ นาง ฉัณญา
 ธิตา พระวิศวกกรรม เพราะ มี เรื่อง รวด ร้อน อยู่ หนึ่ง คือ เหนือ แต่ เหตุ ที่ พระศุภย์ มี รัศมี
 แสงกล้า เหลือ ทน นั้น นาง ฉัณญา ทน อยู่ ด้วย ไม่ ไหว จึง ต้อง ให้ นาง ฉายา เขารับ หน้าที่

แทน ส่วนตัวเอง จำแดง เป็น นาง ม้า ออกไป บวช เป็น โยคีณี อยู่ ในป่า แต่ ใน ที่สุด ก็ หนี
 ไม่พ้น เพราะใน ภายหลัง พระสุริย์ แอม เห็น เข้า จึง จำแดง เป็น ม้า เข้าไป เป็น ผัว จน
 เกิด ลูก ด้วยกัน คือ พระ อัสวีนี แผล คู่ หนึ่ง กับ พระ เวณันต์ หนึ่ง (ส่วน โอรส และ ธิดา
 ที่ เกิด ก่อน นั้น ก็มี คือ พระ มนุ ใจดี สวรรค์ ๓ พระยม ๓ นาง ยมุนา ๓) แต่ ก็ ชวน กัน กลับ
 ตอน นั้น พระวิศ्वกรรม ผู้ พ่อค้า ได้ จัดการ ถึง พระ สุริย์ ชุต ทอน ผิด ที่ รุ่งโรจน์ นั้น ออก เดี่ยว บ้าง
 แต่ กระนั้น เพียง ผง ที่ หด่น บน พน โดก ยัง ถูก ชน เป็น ไฟ ส่วน ผง ที่ ได้ ไว้ พระวิศ्वกรรม นำ
 มา ทำ เป็น เทพ ศัสตรา ถวาย บรรดา เทพ ได้ เป็น อัน มาก เช่น ทำ จักร ถวาย พระวิษณุ เป็นต้น
 ทำ ตรี ถวาย พระศิวะ ทำ ศทรา ถวาย ท้าว กุเวร ทำ ชรรค์ ถวาย พระการดิเกยะ (พระขันธกุมาร)
 เทพ เจ้า องค์ นี้ เรียก กัน ต่าง ๆ เช่น สิวตรี—ผู้ เติง ภาศกร—ผู้ ทำ แสง สว่าง
 ทินกร—ผู้ ทำ กลาง วัน อรหบดี—เป็นใหญ่ ใน วัน โลก จักขุ—ตา โดก ครหราช—เจ้า
 แห่ง ดาว เป็นต้น.

รูปที่ ๒๕

พระวรุณ

พระวรุณ เป็นเทพเจ้าแห่งทะเลและอากาศ เป็นโลกบาล ประจำทิศบั้งจิม ผิด
ชาวผอง มีมังกร หรือจระเข้เป็นพาหนะ หักดีดือบาศ (คือบ่วง) และอาโภก (คือ
ร่ม ซึ่งถูกน้ำไม่รั่วซึม ดัดฐานคล้าย หัวนาค) ที่ตำราญ อยู่ที่บุษปคีรี มีนครชื่อ
วสุธานคร หรือ ดุชา พระวรุณ เป็นผู้บันดาลให้น้ำไหลลงสู่มหาสมุทรโดยมีรูจักหมด
และมีรูจักเค็ม.

ในภาค ผนวก หนังสือ พระนคคำหลวง พระราชนิพนธ์ พระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ปรากฏว่า:—

วรุณ เป็นนาม พระอาทิตย์ องค์หนึ่ง ซึ่งเป็นลูกนาง อทิตี ,พี่ พระสุริยาทิตย์
ในพระเจดีย์เรียกว่า เจ้าฟ้าอัน อยู่ทั่วไป นับถือกันว่ามีมหาศักดิ์ยิ่งกว่าเทพเจ้าอื่นๆ
เป็นผู้สร้างและบำรุงทั่วทุกโลก มีอำนาจ ซึ่งเรียกว่า “มายา” อันเป็น สิ่งบันดาล
ให้รอบรู้ ใน สิ่งทั้งปวง พระองค์ย่อมส่ง เทพบุตรไปในทิศานุทิศ เพื่อจดจำบรรดากิจ

การที่เทวดา มนุษย์ และ อมนุษย์ ประพฤติ พระองค์ย่อม วัตะเขียด จนเห็นว่า ใคร กระหิณ
 ตาก็ควร และ เกิดขัดข้อง ความ เจริญ ทุกสถาน แม้ผู้ใด ทำ บาป มี กตาว์ เจริญ หรือ เดียด
 ตัญญา เป็นต้น พระองค์ ย่อม เอา พระ วรรณบาศ์ คัดออกไป ลงทัณฑ์ ฤ็ มิฉะนั้น ก็บั่นดาต
 ให้ มี อาการ บ่อยไข้ เช่น เป็น มาร เป็นต้น แต่ พระองค์ เต็มไป ด้วย เมตตา คุณ เพราะ
 ฉะนั้น ผู้ใด รู้ ตัก บาป ของคน แล้ว ก็ ย่อม ย่อม ปรน ประทานให้ ผู้ใด ประพฤติ ดี อยู่ใน
 ทำนอง คตองธรรม ก็ ประทาน บำเหน็จ บำเหน็จ โดยให้มี ความสุข ศิริสวัสดิ์ และ ช่วย
 ให้ พ้น มฤตยู ได้ ใน บาง กาล บาง สมัย.

ใน พระเวท พระวรรณ มิได้ เป็น เจ้าหน้า โดย ฉะเพาะ แต่ มี ฉายา อัน หนึ่ง ว่า ดินธุ ปติ
 ซึ่ง คอน หตั้ง ๆ มา ยกให้ เป็น หน้า ที่ อย่าง เดียว คือ เป็น เจ้าหน้า ทั่วไป ไทยเรา เรียก เพี้ยน ว่า
 พระพิรุณ มหา ภารต ว่า พระ วรรณ เป็น โอรส พระฤ็ ภัทรทม พรหมบุตร และเป็น จอมนาค
 ดงนี้.

รูปที่ ๒๖

รูปที่ ๒๗

พระ วายุ หรือ พายุ

พระ วายุ หรือ พระ พายุ คือ ฤๅษี ชาติฤๅษี หรือ เจ้า แห่ง ฤๅษี ใน พระเวท เรียกว่า “วาตา” เป็น เทพเจ้า ผู้ ประดิษฐ์ ประดิษฐ์ ฤๅษี และ เป็น โศกนาฏ ประจำทิศ พายุพ. มีกายขาว ผ่อง อดอง องค์ ดีนาเงิน หัตถ์ข้างหนึ่ง ถือ ศร อีก ข้างหนึ่ง ถือ ขง มีมฤค เป็นพาหนะ หรือ ขีรต แก้ว เทียม ด้วย ม้า ดี แดง หรือ ดี ม่วง พระ วายุ หรือ พระ พายุ นี้ เป็น สหาย กับ พระอินทร์ บางที ขีรต ร่วม กับ พระอินทร์.

มีนาม เรียก หตายนาม เช่น อนิล มรุต ปวันวาท กันชาวห เป็นต้น.

รูปที่ ๒๘

รูปที่ ๒๙

ท้าวภูเวร

ท้าว ภูเวร ในสมัย พระเวท เป็น หัว หน้า บรรดา ภูตผี ซึ่ง แฝง กาย อยู่ใน เเง ภาย
 หตั้ง เป็น นาย พก ยักษ์ และ เป็น เจ้า แห่ง ทวีป เป็น โลก มาต ประจำ ทิศ อุต ร ฤๅษี ที่ เชิง
 เขา พระศุเมรุ ใน ป่า ชฎี ชื่อ โศทรารัฐ ด้ กาย ขาว เท้า พิการ บาง แห่ง ว่า กาย ก็ พิการ
 พันธ์ เพียง ๘ ขี ขี้ ม้า ขาว หรือ ทรง บุษบก ของ ประทาน จาก พระพรหม บุษบก นั้น
 รวม เกียรติ กล่าว ว่า ทศกัณฐ์ แย่ง เอา ไป.

ท้าว ภูเวร เป็น โอรส พระปุตตศัคนี แต่ พระ บิดา โกรธ ที่ มัว ฝัก ใฝ่ อยู่ กับ พระพรหม
 ไม่ เอาใจ ใส่ ใน บิดา พระบิดา จึง แบ่ง ภาค เป็น พระวิศรวัต ๖ ฉะนั้น จึง มี คำ กล่าว ต่าง
 กัน ว่า ท้าว ภูเวร เป็น โอรส พระวิศรวัต บ้าง เป็น โอรส พระปุตตศัคนี บ้าง ดัง นั้น.

นาม ที่ เรียก ท้าว ภูเวร มี มาก เช่น ธนบดี — เป็นใหญ่ ใน ทวีป ธเนศวร — เจ้า
 แห่ง ทวีป ยักษ์ราช — ขุน แห่ง ยักษ์ กตну — ตัว ขีว นรราช — ขุน แห่ง คน (คง
 เพราะ เป็นใหญ่ ใน ทวีป) เป็น ต้น.

พระจันทร์ หรือ พระโศม

พระจันทร์ หรือ พระโศม เป็นเทพเจ้าลำดับ สี่ ทำอยู่ในจำพอกเทวทั้ง ๘ ในพระเวท คือ ๑. พระอินทร์ ๒. พระอัคนี ๓. พระยม ๔. พระธูรย์ ๕. พระวรุณ (ปวณ) ๖. พระวายุ (พายู) ๗. ท้าวฤเว ๘. พระจันทร์ (โศม) พระองค์คือดวงจันทร์ เป็นโตกมาดประจำทิศอีสาน ดีพระกายขาว บริสุทธิ ประทับบนแท่นดอกบัว หรือ วกเทียมด้วยมฤคดิชาเขียว หรือม้าขาว ๓๖ ม้าเทียมเรียงเป็น ๒ แถว ๆ ละ ๕ ม้า.

ในอภินิหารท้ายเรื่อง ศกุนตดา พระราชสีหนุ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีว่า ตามเรื่องราวในหนังสือ พวกปุราณะโดยมากกว่า พระจันทร์ เป็นโอรสพระอิศวร มีนางอนธยา และหริวศ ก็กล่าวเช่นกัน พระจันทร์ได้บุตรีพระทกษะ เป็นชายา ๒๗ องค์ (คือนักษัตรทั้ง ๒๗) แต่พระจันทร์มีความดำเียงรักนางโรหิตีมากกว่าผู้อื่น นางอื่น ๆ พากันไปฟ้องพระทกษะ พระทกษะไปว่ากล่าวก็ไม่ฟังผจันใด พระฤษีมีความ

โกธร จึง แซงให้พระจันทร์เป็น หมัน และให้เป็นผีในท้องด้วย แต่พวก บุตร ช่วยกัน
 วิงวอน ขอโทษ พระทักษะจึงผ่อนผันว่า โรคนี้ให้ เป็นแต่พัก ๆ เพราะฉะนั้น พระจันทร์
 จึงไม่ คง เต็ม ดวง อยู่ อย่าง พระอาทิตย์ แต่มี เวลา ชุบ ดง และ กลับ เต็ม ขึ้น อีก เต็ม อ ๆ ไป.

ครั้งหนึ่งพระอินทร์ให้มีความกำเริบมากไปพานางดาราดูเป็น ซาयाของพระพหูหังคีไป
 เมื่อ พระพหูหังคี ขอ ดิ ๆ ให้คืน ก็ไม่ พัง พระพรหมว่า กล่าวก็ ไม่ เชื่อ จนเกิด เป็น เหตุ
 ให้วิวาท กัน ใหญ่ จน ถึง รบ กัน พระศุภร ซึ่ง ไม่ ชอบ กับ พระพหูหังคี มา ก่อน แล้ว นั้น เข้า
 ข้าง พระจันทร์ และ บรรดา ทานพแทศย์ และ อสูร อื่น ๆ ซึ่ง เป็น ศิษย์ พระศุภร ก็ เข้า ข้าง
 พระจันทร์ พระอินทร์ และ เทวดา อื่น ๆ เข้า ข้าง พระพหูหังคี ผู้ เป็น อาจารย์ (พระ
 พหูหังคี และ พระศุภร เป็น ฤษี ทั้ง คู่) ทาร เทวดา อสูร สงคราม ครั้ง นั้น ว่า เตี้ยง สะเทือน
 ไป ทั่ว โลก ทั่ว พระอิศวร (คือ พระศิวะ ซึ่ง อยู่ ข้าง พระพหูหังคี) ได้ เอา ตรี พัน พระจันทร์
 ขาด ถ่าง ตัว พระจันทร์ จึง ได้ นาม ว่า “ ภักษานาม ” ในที่สุด พระพรหม ได้ ห้าม การ สงคราม
 และ บังคับ ให้ พระจันทร์ ส่ง นาง ดารา คิน แก่ พระพหูหังคี นาง ดารา นั้น มี บุตร คิด ท้อง ไป คน
 หนึ่ง ซึ่ง ใน ที่ สุด นาง จึง รับ ว่า เป็น ลูก พระจันทร์ ก็ มาร น ได้ นาม ว่า “ พระพุ ” และ เป็น
 ประถม ชน ก แห่ง จันทร วงศ์ (คือ วงศ์ ของ พระกฤษณ) ส่วน พระจันทร์ นั้น ถูก ห้าม มิ ให้ ไป
 ใน ที่ ชุ่ม นุ่ม เทวดา อื่น ๆ พระจันทร์ ไป วิง วอน พระอิศวร ๆ เอา พระจันทร์ ทำ เป็น ปืน เข้า ไป
 ใน ที่ ชุ่ม นุ่ม จึง เข้า ไป ได้.

นาม และ พระ ฉายา พระจันทร์ มี อยู่ มาก เช่น อินทุ ศศิ — สาย เหมือน กระต่าย
 ศศิธร — ทรง ไข่ ซึ่ง กระต่าย นิสากร รัชเนกร รัชนิกฤต — ผู้ สร้าง กตาง คิน ศีตมารวิจิ —
 มี แสง เย็น สีตางศุ — มี แสง ขาว ศิวเสขร — ปืน พระศิวะ เสวตวาชี — มี น้ำ ขาว
 เทียม เป็น พาหนะ ๑ ๓ ๑ เป็นต้น.

รูปที่ ๓๒

มัตสยาวตาร

มัตสยาวตาร คือ องค์อวตารของพระวิษณุ (พระนารายณ์) ที่ได้ขอตารลงมาเป็นปลา ในปางที่ ๑ แห่งกฤตยยุค เพื่อปราบหิครพอสูรผู้มั่งฤทธิ์ ดักพระเวทที่หลงไหลออกจากโอฐของพระพรหมในขณะบรรทมหลับ แล้วแย่งพระเวทกลับคืนมาได้.

(มีเรื่องพิสดารในหนังสือ นารายณ์สิบปาง ตีติตพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน มัตสยาวตาร ปางที่ ๑ นั้นแล้ว.)

รูปที่ ๓๓

กุมาราวตาร

กุมาราวตาร คือ องค์อวตาร ของ พระวิษณุ (พระนารายณ์) ที่ได้ อวตาร ลงมา เป็น เต่า ในปางที่ ๒ แห่ง กฤตยยุค เพื่อ รับรอง ภูเขา ให้ ทวยเทพ กวนเกษียรสมุทร ทำน้ำอมฤตดื่มกิน จนมี กำลัง อลังการ ปราบปราม พวก อสูร ให้ แพ้ พินาศ ไปได้ เพราะ ก่อนนั้น คราวหนึ่ง ทวยเทพ ต้อง ช้อน อสุรี อ่อนกำลัง ไป ด้วย คำสาป ของ พระศิวะ มุนี จึง กระทำให้ พวก อสูร ก่อการ กำเริบ รังแก ให้ ได้รับ ความเดือดร้อน มาก

(มีเรื่อง พิลังการ ใน หนังสือ นารายณ์ ดับปาง ถิถิต พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน กุมาราวตาร ปางที่ ๒ นั้นแล้ว)

รูปที่ ๓๔

วราหาวตาร

วราหาวตาร คือ องค์อวตารของ พระวิษณุ (พระนารายณ์) ที่ได้อวตาร ลงมา
 เป็น หุญ ในปาง ที่ ๓ แห่ง กฤตยุก เพื่อ กู้ โลกขึ้น จาก มหาสมุทร
 (มีเรื่อง พิศาวตาร ใน หนังสือ นารายณ์สิบ ปาง ตีติศ พระราช นิพนธ์ พระบาท สมเด็จพระ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน วราหาวตาร ปาง ที่ ๓ นั้น แล้ว)

นรสิงหาอวตาร

นรสิงหาอวตาร คือ องค์อวตาร ของ พระวิษณุ (พระนารายณ์) ที่ได้ อวตาร ลง มาเป็นนรสิงห์ (ครึ่งคนครึ่ง สิงห์) ในปางที่ ๔ แห่ง กฤตยูก เพื่อปราบ ชุนยักษ ชื่อ หิรัณยกคิป ซึ่งได้ ทำความทุกข์ ให้แก่ ทวยเทพ.

(มีเรื่อง พิธีการ ใน หนังสือ นารายณ์สิบปาง ตีพิมพ์ พระราชบัณฑิตยสถาน กรมศิลปากร มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน นรสิงหาอวตาร ปาง ที่ ๔ นั้น แล้ว.)

รูปที่ ๓๖

วามนาวตาร

วามนาวตาร คือ องค์อวตาร ของ พระวิษณุ (พระนารายณ์) ที่ได้ อวตาร ลงมา
เป็น พราหมณ์ เคียง ชื่อ วามน ในปาง ที่ ๕ แห่ง ไตรตายุค เพื่อปราบ ชุณยักษ ชื่อ พต ที่ ทำความ
ทุกข์ร้อนให้แก่ ทวยเทพ แล้ว ชับลงไป เดียวยัง บาดาล

(มีเรื่อง พงศาวดารในหนังสือ นารายณ์สิบปาง ตีพิมพ์พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน วามนาวตาร ปาง ที่ ๕ นั้น แล้ว)

รูปที่ ๓๓

ปรศุรามาวตาร

ปรศุรามาวตาร คือ องค์อวตาร ของพระวิष्ณู (พระนารายณ์) ที่ได้ อวตาร ลงมา เป็น พร้าหมั่น ถือ ขวาน ชื่อ ราม ในปาง ที่ ๖ แห่งไตรตายุค เพื่อปราบ อรชุน กษัตริย์ ผู้ ปราศจาก ขวมน เทียบทำร้าย ช่มเหง มิได้ยำเกรง ต่อ พร้าหมั่น

(มีเรื่อง พิศดาร ใน หนังสืออนารายณ์สิบปาง ตีพิมพ์ พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนปรศุรามาวตาร ปาง ที่ ๖ นั้นแล้ว)

รูปที่ ๓๘

รามจันทราวตาร

รามจันทราวตาร คือ องค์ อวตาร ของ พระวิษณุ (พระนารายณ์) ที่ได้ อวตาร
 ลง มา เป็น พระราม จันทร กษัตริ์ ดัริยวงศ์ ใน ปาง ที่ ๗ แห่ง ทวาปรยุค เพื่อปราบ ทศกัณฐ์ และ
 เหล่า อสูร ผู้ เป็น บริวาร.

(มี เรื่อง พิสดาร ใน หนังสือ นารายณ์สิบ ปาง ตีติต พระราชนิพนธ์ พระบาท สมเด็จฯ
 พระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว ตอน รามจันทราวตาร ปาง ที่ ๗ นั้น แล้ว)

พระรามจันทร์ กับ สীตา

พระรามจันทร์ คือ องค์ฮวดदार ของ พระวิษณุ (พระนารายณ์) ในปางที่ ๗ แห่ง ทวาปรยุก (รามจันทร์ฮวดदार) เพื่อทำการปราบปราม ท้าวราพณาสูร (ทศกัณฐ์) กับ รากษสผู้ทำ ความ ด่าบด ยากเข็ญให้แก่ โลก.

ส่วน สীตา ก็คือ องค์ฮวดदार ของ พระลักษมณ์ ซึ่งได้ โดยเสด็จ พระ สามีฮวดदार ลงมา เป็น คู่ครอง ของ พระรามจันทร์ และ เป็นผู้ช่วยเหลือใน เทวบริหารกิจ ของ พระ นารายณ์ นด้วย.

(มีเรื่อง พิศดารใน หนังสือ นารายณ์สิบปาง ตีพิมพ์ พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน รามจันทร์ฮวดदार ปาง ที่ ๗ นั้น แล้ว)

รูปที่ ๔๐

รูปที่ ๔๑

กฤษณาวตาร

กฤษณาวตาร คือ องค์อวตาร ของพระวิษณุ (พระนารายณ์) ที่ได้ อวตาร ลง มา เป็น ท้าว กฤษณเกษตร์ จันทวงศ์ ใน ปางที่ ๘ แห่ง ทวาทรรูป เพื่อปราบอสูรชื่อ พญาทงส์ และอสูรอื่น ๆ ผู้คู่มิใช่ เคารพ ทวยเทพ เฝ้าแต่ กัดขี ทวยราชธูร และรังแกผู้มีศีล.

(มีเรื่อง พิสดารใน หนังสือ นารายณ์สิบปาง ตีพิมพ์ พระราชนิพนธ์ พระบาท สมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน กฤษณาวตาร ปางที่ ๘ นั้นแล้ว)

รูปที่ ๔๒

รูปที่ ๔๓

พระกฤษณ

พระกฤษณ มีตำนานปรากฏใน อภิชาน ท้ายเรื่อง ศกุนตดา พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังต่อไปนี้ :—

“พระกฤษณ (กฤษณ) — แปลศัพท์ว่า “ดำ” เป็นนามเรียกคนหลายคน และที่ว่าเป็น อสุร กัม เป็น อันมาก แต่ผู้ที่มีชื่อเสียง เป็น ที่นับถือ มากที่สุด ของ ชาว มัชฌิมประเทศ คือ พระกฤษณาทพ ซึ่งนับถือกันว่าเป็น นารายณ์ อวตารปางที่ ๘ หรือว่าเป็นตัวพระนารายณ์เองลงมา สกลในมนุษย์โลกชั่วคราวหนึ่งด้วยซ้ำ พระกฤษณนี้คือที่ไทย ๆ เรารู้จักกัน อยู่แล้วในเรื่อง พระอนิรุทธ (อนรุท) คือ เป็น บุพระ อนิรุทธ เรียก ว่า ท้าว บรมจักรกฤษณ”

“พระกฤษณ เป็น กษัตริย์ เกิดใน สกุต ยาทพ อัน เป็น ลำชา แห่ง จันทรวงศ์ สืบสาได้ หิต จากท้าว ยยาติราช ลง ทาง พระยทุ พระบิดา พระกฤษณคือ พระวสุเทพ โอรส ท้าว ศุภราช ผู้ครอง นครมถุรา พระมารดา พระกฤษณคือ นาง เทวกี บุตรี พระเทวกผู้ เป็น

โอรสท้าวอุกระเสนผู้ครอง นคร มฤรา ภายหลังท้าวสุวรรณนั้น ในเมื่อ ก่อนที่ จะกำเนิด
 นั้น พญาองค์ (กัส) ได้เป็น ขบถ ถอดท้าวอุกระเสนผู้ เป็น ราชนิดา จากราชสมบัติแล้ว
 ขึ้นทรงราชย์เอง มีโหรทำนายว่า จะมีผู้วิเศษ มาเกิดในครรภ์นางเทวกี (ผู้เป็น หาดาน
 ลูกของ อนุชาพญาองค์) พญาองค์ จึงให้จับ พระ วสุเทพ กับ นาง เทวกี ขังไว้ และเมื่อ
 มีลูก ก็จับ ทารก ข่า เตี้ย ทุก ครั้ง แต่ ทำ เช่น นี้อยู่ ๖ ครั้ง ครั้น เมื่อ นาง เทวกี ทรง ครรภ์
 ครั้งที่ ๗ เทวดา จึง ย้ายกุมารไป เข้าครรภ์นางโรหิณีผู้ เป็น มเหสี ชำย ของ พระ วสุเทพ จึง
 ไป ถอดจาก ครรภ์นางโรหิณี กุมารนี้ได้นามว่า พระ พดราม หรือ พดเทพ นางเทวกี
 ทรง ถอดอีก เป็นครั้งที่ ๘ จึง ประสูติ พระ กฤษณ มีลักษณะดำ มีขนที่อกขึ้น ด้วย
 มหาบุรุษลักษณะ พระ วสุเทพจึง พา พระ กฤษณ กุมาร นั้นหนีข้าม แม่น้ำยมุนาไป ฝากไว้แก่
 นายโคบาล ชื่อนันทะ กับ นางยโสธรา ขอ แยกเอา ลูก ของ นางยโสธราไป แทน แต่พญาองค์
 ทราบว่าเปลี่ยนตัวกันแล้ว จึงให้ราชบริพาร จับ มรรดา กุมาร ที่เกิดใหม่ ข่าให้หมด นันทะ
 โคบาล กับ นางยโสธรา จึง พา พระกฤษณ พระพดเทพ และ นาง โรหิณี พร้อมด้วย พรหมพวก
 ออหัพ หนีจาก ริม นครมฤรา นั้น ไปตั้ง อยู่ที่ ตำบลโคกภูทก่อนแล้ว อพยพต่อไป อีก ไป
 ตั้ง อยู่ตำบล พญานาฬ

“ณ ที่นี้ พระ กฤษณและ พระ พดเทพก็ได้ จำเริญวัยขึ้นในหมู่โคบาล พระกฤษณชอบ
 เล่น เล่น อยู่กับ พวกโคบาล เป็นอันมาก ใน สมัยนี้ ที่กล่าว ว่า พระกฤษณได้คิด จัด การ
 ตัดขึ้นใน หมู่ นาง เติงโค และได้ คิด ระบาย ขึ้น ชนิด หนึ่ง ซึ่ง เรียกว่า “มณฑนาฏย์”
 (มณฑนฤตย) หรือ “ราชมณฑล” (ซึ่ง ตาม ชื่อ น่าจะเป็น ราชคณ) ได้นางโคเป็น
 ราชยา เป็น อัน มาก แต่ตัวโปรด ซึ่ง สำหรับ ราชคู่กัน นั้นคือ นางราชา ในชั้น หลัง ๆ ชาว
 มัธยมประเทศ บาง คนจะ จึง บูชา พระกฤษณและ นาง ราชา พร้อมกัน และ เมื่อ บูชา มัก
 เล่น ตคร เรื่องหนึ่งเรียก นามว่า คัตโควินท์ พระ กฤษณเป็น หัวหน้า ของ พวก เติงโค และ
 ได้ อนุเคราะห์ ครอบงำ พวก เหล่านี้ จึงได้นามว่า พระโควินท์ หรือ พระโคบาล ครั้ง หนึ่ง
 ได้ช่วย พวกโคบาลให้ พ้นจาก อันตรายด้วย ห่าฝน และ สายฟ้า โดย ยกภูเขา อัน หนึ่งชื่อ

โคตรพระอินทร์ ชุกกันเป็นร่วม จึงได้นามว่าโคตรพระอินทร์ การที่ทำเช่นนั้นนับว่าข้านะพระอินทร์ เพราะ พระอินทร์ปรารถนา จะ ทำร้าย พวกโคบาล ก็ไม่สำเร็จ จึงได้ชื่อว่า อยู่เพนท - ตักว่า พระอินทร์ ในระหว่างนี้ได้ ดำรง อิทธิปาติหาร อีก มากมาย จะเล่าก็ยืดยาวเกินไป ฝ่าย พญาองค์นั้นก็ พยายามโดยอาการ ต่าง ๆ เป็น หลายครั้งที่ จะ ฆาตม์ พระ กฤษณ แต่หา สำเร็จไม่ในที่ สุดให้เชิญ เข้าไป เต้น สรรพ พิพา ใน นคร มฤกา แต่ พญาองค์ ได้ ตั้ง คน มวย ปล้ำตัว สำคัญไว้ ให้ฆ่า พระกฤษณ ให้จงได้ แต่ พระกฤษณ กลับ ฆ่า คน มวย นั้น แล้ว เลยฆ่า พญาองค์ ตายล้มคำทำนาย และยก พระอุกรเส้น ชนทรงราชย์ตาม เดิม (ขอ เชิญท่านผู้ อ่านเทียบ เรื่องนี้ กับ เรื่อง “พญาองค์ พญาพาน” ใน พงษาวดาร เหนือ) ”

“ต่อไป มีศึก มา คิด กรุงมฤกา เพราะ ท้าวชราด้นธิ์ ราชอาครอง มลคราชฐ์ เป็น พระบิดา แห่ง มเหสีพญาองค์ ยกทัพ มาเพื่อ แก่ แค้น ใน การ ที่ พระกฤษณ ได้ ฆ่า พญาองค์ ท้าวชราด้นธิ์ ได้ยก มา ถึง ๑๘ ครั้ง ทัก เขา มาร มฤกาไม่ได้ จจึง อยู่ แต่ พระ กฤษณ เห็นว่า จะ รักษา เมือง มฤกา ต่อไป เป็น การ ลำบาก จึง อพยพ พวก ยาทพ กษัตริ์ และไพร่ บ้านพลเมืองชาว ตูร์เสนนั้น ไปสร้าง เมือง ชนใหม่ ที่ริมฝั่ง ทะเล ในแคว้น แคว้นประเทศ ที่ เรียกว่า กุชชระ (เดี๋ยวนี้ เรียกว่า “คุชราต” อังกฤษเรียกว่า Gujerat) ให้ นามนคร ใหม่ นั้น ว่า ทวารกา หรือ ทวารวดี ”

“เมื่อไป อยู่ นคร ทวารกา นั้นแล้ว พระ กฤษณก็ได้ กระทำ การ รบพุ่ง อีก หลายครั้ง เช่น ครั้ง หนึ่งพระ อินทร์ ผู้ เป็น นัคดีา พระกฤษณได้ ไป ลอบ ลัก กับ นาง อุษา บุตรี พญาพาน ผู้เป็นน้องสาวราชอาครองได้นิตประ พญาพานจับ พระอินทร์มัดไว้ ยอด ปราสาท พระกฤษณ จึงไป ช่วยแก้ ให้นาน พร้อมด้วย พระพลเทพและ พระ ประทุมนี้ (ผู้เป็นพระบิดา พระอินทร์) พญาพาน ขึ้นไปเชิญ พระอิศวรกับพระขันธกุมาร มาช่วยรบ ก็สู้ พระกฤษณไม่ได้ พญาพาน ถูกศร แขน ขาดไป ๘๘๘ แขน พระอิศวร ขอโทษไว้ พระกฤษณ จึง ยอมไว้ชีวิต แต่ นอกจากนั้น พระกฤษณได้ รบ อีก หลาย รวบ รบทั้ง ยักษ์ทั้ง มนุษย์ มากมาย เกินที่จะเก็บ พรรณนามาในที่นี้ ”

พระ กฤษณเป็น มคร์ ชอบ พอ สนิท สนม กับ พวก กษัตริ์ ปาณฑพ คือ ถูกทำวปาณฑพ ซึ่ง ทำ สงคราม กับ พวกกษัตริ์ โกรพ มี เรื่อง รว เฒ่าไว้ พิสดาร ใน หนังสือ มหาภารต ที่ ชอบ กัน กับ กษัตริ์ พวก นี้ เพราะ นาง กุนตี ผู้ เป็น แม่ พระ ยุธิษเฐียร พระ ภิรม เสด็จ แด พระอรชุน นั้น เป็น น้อง สาว พระวสุเทพ จึง เป็น อา พระกฤษณ พระ กฤษณ มี กิจการ เกี่ยว ข้อง กับ พวก กษัตริ์ ปาณฑพ นั้น เป็น อันมาก ดัง มี ข้อ ความ พิสดาร อยู่ใน หนังสือ มหาภารต ใน ที่ สุด เมื่อ พวก โกรพ กับ ปาณฑพ เกิดรบ กัน ขึ้น แล้ว พระ กฤษณ ไม่ ยอม เข้า ข้าง ฝ่าย หนึ่ง ฝ่าย ใด แต่ ได้ ไป เป็น สารดี ของ พระ อรชุน ใน สงครามรบ จึง ได้ นาม ว่า ปรรถะสารดี (พระอรชุน มี นาม ว่า “ ปรรถะ ” เพราะ เป็น ลูก นาง ปรฤดา หรือ กุนตี) ใน เมื่อ ก่อน จะ ทำ สงคราม กัน นั้น ใน ว่า พระ กฤษณ ได้ อนุศาสน์ พระ อรชุน ใน ธรรมะ ต่าง ๆ ซึ่ง รวบรวม เป็น เรื่อง เรียก ว่า ภาควัทคีตา และ เมื่อ เสร็จ การ มหาภารต ยุทธ นั้น แล้ว ได้ เข้า ไป ช่วยงาน พิธี อศิวเมธ ของ พระ ยุธิษเฐียร ใน นคร หัสติน ”

“ เมื่อ กลับ จาก พิธี อศิวเมธ แล้ว ไป นคร ทวารกา เห็น ชาว เมือง พากัน เมา สุรา มาก นึก จึง ประกาศ ห้าม การ ดื่ม สุรา แต่ ชาว เมือง ไม่ พอใจ จึง มี เหตุ ไม่ สงบ ต่าง ๆ จน พระกฤษณ ต้อง จัดตั้ง การ บวง สรวง ใหญ่ และ อนุญาต ให้ เล่น นักชก ถูกขและ ดื่ม สุรา กัน วัน หนึ่ง แต่ ใน วัน นั้น เมา มาก กัน เกิด ตีรันกัน ตาย ยุ่ง ใน หมู่ กษัตริ์ ยาทพ พระกฤษณ และ พระ อรชุน ซึ่ง พระกฤษณ เชิญ ให้ ไป ช่วย ว่า ก่อว ใน หมู่ กษัตริ์ ยาทพ ให้ ปรอง ดอง กัน นั้น ช่วย กัน พยายาม ระวัง เหตุ ที่ หา ดำ เจริญ ไม่ พระ พลเทพ นั้น พ้น จาก ใน ที่ นั้น ได้ แต่ ก็ ไป ตาย ได้ ต้น ไม้ อื่น หนึ่ง พระกฤษณ เอง นั้น เข้า ไป ใน บ้า ไป ถูก นายพราน ยิง ตาย ต่อ นั้น ไป อีก ๗ วัน เมือง ทวารกา ก็ จม ทะเล ค่อย ไร ”

“ พระกฤษณ มี เมีย และ ลูก มาก จน นับ ไม่ ถ้วน ที่ นับ ว่า เป็น เมีย และ ลูก สำคัญ คือ (๑) รุกมีณ บุตรี ราชาวีรรม มี ไอรัด ด้วย นาง ๓๐ ธิดา ๓ ไอรัด องค์ ใหญ่ คือ พระประทุมณี ผู้ เป็น พ่อ พระอนิรุทธ (๒) สัตยภามา บุตรี ทำว สัตราชาติ สกุนดาทพ มี ไอรัด ด้วย กัน ๓๐

(๓) ซามพวดดี บุตรี ท้าวซาม พวณ ราชาทรงหมั้น (คือ “ซมพพาน” หรือ “ซามพวราช”
 ที่มีชื่ออยู่ในรามเกียรติ์) มีโอรสด้วยกัน ๓ องค์ ชื่อ ศามพะ ส่วน นาง ราชาทรง
 กล่าวถึงแล้วนั้น จะ เรียกว่า เป็น ชายา หรือ มเหสีไม่ได้ เพราะ นาง มีผัว อยู่ แล้ว เมื่อ รักกับ
 พระกฤษณ ”

๑ ๓ ๑

รูปที่ ๔๔

พระกฤษณกุมาร (พระพลกฤษณ)

พระกฤษณกุมาร หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า พระพลกฤษณ มีเรื่องราวละเอียดอยู่แล้ว ในท้ายรูปที่ ๔๒ และรูปที่ ๔๓ แต่เฉพาะรูปข้างบนนี้เป็นรูปใน ตอนที่พระกฤษณยังเป็นทารก ทรงเครื่องโคบาลน้อยๆ นุ่ง कुช่าเข้า ชาย ยืน หักกล้วย ออกไป รับ ขนม มา เสวย ใน ระหว่าง เวลาที่พ่่านัก อยู่ กับ นายโคบาล ชื่อ นันทะ ลำมี และ นาง ยไศธกริยา เพราะ พระ วสุเทพ ชนก ของ พระองค์ ได้ พาข้าม แม่น้ำ ยมุนา ทดบหนี พญากงส์ ผู้ ปองสังหาร ไป ผาก ไร่ ที่นั่น จน เติบโต อยู่ใน สกลุฑ แห่ง นายโคบาล นั้น.

รูปที่ ๔๕

พุทธาวตาร

พุทธาวตาร คือ องค์ อวตาร ของ พระ วิษณุ (พระนารายณ์) ที่ได้ อวตาร ลงมา เป็น พระ สัมณ โคตม พุทธเจ้า ใน ปาง ที่ ๘ แห่ง กัลป์ เพื่อ ทรง สั่งสอน พระ ชรรณ แก่ พระ อรหันต์ และ ไปรตต์ทั่ว โลก.

(มี เรื่อง พิสดาร ใน หนังสือ นารายณ์สิบปาง ตีพิมพ์ พระราช นิพนธ์ พระบาท สัมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน พุทธาวตาร ปาง ที่ ๘ นั้น แล้ว)

อวตาร ปางนี้ ปรากฏ ใน คำนำ หนังสือ เรื่องนั้น ดังต่อไปนี้:—

“ส่วน การ ที่ พรหมณ์ จัด เขา พระ สัมณ โคตม พุทธเจ้า เป็น อวตาร ของ พระ นารายณ์ นั้น ก็ เพราะ รู้ ลึก ว่า ได้ บังเกิด มี ผู้ เต็มใจ ใน พระ พุทธ ศาสนา มาก จน เห็น ที่ จะ คิด ทำ จัด ได้ แล้ว จึง เคย ละคร ละคร เขา พระ พุทธเจ้า เป็น อวตาร ของ พระ นารายณ์ เดียว เดียว แต่ ครั้น จะ รับรอง ว่า คำสั่งสอน ของ พระ พุทธเจ้า เป็น ของ ที่ ถูกต้อง ก็ ไม่ได้ เพราะ จะต้อง ดำรง ว่า คำสั่งสอน ของ พวก พรหมณ์ เอง มีดี จึง ต้อง กล่าว แก่ ไปว่า พระ นารายณ์ อวตาร มา เป็น พระ พุทธเจ้า เพื่อ หลอกลวง ชน ที่ ชั่วร้าย อีกทั้ง อสูร เทพย ทาน พว ๑ ๓ ๑ เพื่อให้หลง เชื่อ ใน สิ่ง ที่ ผิด แล้ว จะได้ ต้อง รับ ผลร้าย แห่ง มิฉลาดิฏฐิกรรม นั้นๆ”

รูปที่ ๔๖

กัถกยาดาร

กัถกยาดาร คือ องค์อวดดาร์ ของ พระวิษณุ (พระนารายณ์) ซึ่งจะได้ อวดดาร์
ลงมา เป็น พระกัถกโก ใน ปลาย กัถยูก เป็น ปาง ที่ ๓๐ เพื่อปราบผู้ที่ มีใจ เป็น พาดไม่ นับถือ
พระ เป็นเจ้า.

(ดูความ พิศดารใน หนังสือ นารายณ์ ลีปปาง ตีติต พระ ราชนิพนธ์ พระบาท สมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน กัถกยาดาร ปาง ที่ ๓๐)

อวดดาร์ ปางนี้ ปรากฏใน คำนำ พระราชนิพนธ์นี้ว่า “ส่วน กัถกยาดาร ปาง ที่ ๓๐ ของ
พระนารายณ์ อันกล่าวว่าจะได้มีมาใน ปลาย กัถยูกนี้ ตามคำทำนายว่าจะมีรูปเป็น
คนขาว ชีวขาว และจะเป็นผู้ปราบปราม ปราบ คอชวร้ายทั้งหลาย และจะบันดาล
ให้มี ศักดิ์ ธรรม ชนใหม่ โดยบริบูรณ์ เหมือน เช่นใน กัถยูก สรุปความ ก็คือ กัถกยาดาร
นี้เป็น ปกรณ์ แสดง ความหวังใน อนาคต เช่นเดียวกับ พุทธ สำนึกชน บาง หมู่ บาง เหล่า
หวังได้ พบ พระศรีอารยเมตไตรย และ พวกก็ถือ สำนึก ยิว หวังได้ พบ เมสไซยาห์ นับว่า
เป็น ส่วนหนึ่ง แห่ง ธรรมดามนุษย์ที่ จำ จะต้อง หวังได้ พบ เห็น ความสุข ยิ่งไป กว่าที่ คน ได้รับ
อยู่ แล้ว ”

รูปที่ ๔๗

พญาครุฑ

พญาครุฑเป็นเทพพาหนะของพระวิษณุ (พระนารายณ์) เป็นเจ้าแห่งนกทั้งห้า ห้ว บึก เต็บ และปากเหมือนนกอินทรี ร่างกายขาวเหมือนมนุษย์ มีหน้าขาว บึกแดง ปลายเป็นสี่ของ เป็นโอรส พระกษยป และนางจินตาคิตา พระกษยป เพราะฉะนั้น จึงมีนามว่า เคนไคย และเป็นศัตรูของอสูรพิษทั้งห้า เนื่องจากความพยาบาทอันสืบมา แต่นางจินตามารดา ซึ่งได้เกิดอรชุนกับนางกัทธู เป็นแม่เลี้ยงของพระกษยป และเป็นมารดาของอสูรพิษเหล่านั้น

ในมหาภารตะเล่าว่า พระชนกและชนนีของพญาครุฑเคยให้อำนาจครุฑถ่มพิษที่ทำความชั่วร้ายเสียได้ แต่ห้ามมิให้แตะต้องพราหมณ์เป็นอันขาด อยู่มาวันหนึ่ง พญาครุฑขึ้นไปกินพราหมณ์กับเมียพราหมณ์เข้า แต่เนื้อของพราหมณ์นั้นร้อนเผือกจนทนไม่ไหว เลยต้องดำรอกกลับออกมาทั้ง ๒ คน จึงหายร้อนคอไปได้

ยังมีเรื่องละเอียดในตำนานสี่นารายณ์ฉบับปางติดิถิ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ

พระ มงกุฎ เกด้า เจ้า อยู่หัว ตอน ที่ กล่าว เรื่อง พญา ครุฑ ต่อ ไปว่า ดา เหตุ ที่นาง
 วินดา วิวาท กับ นาง กัทรุ มเหสี ฝ่ายขวา ของ พระ กศยป นั้น เนื่อง ด้วย ทายตมา ที่ เทียมรถ
 พระอาทิตย์ นาง กัทรุ ทาย ชนะ ได้ โดย กต อุบาย นาง วินดา จึงต้อง ยอม เป็น ทาสา ของ
 นาง กัทรุ พวก นาค ผู้ เป็น ลูก นาง กัทรุ เรียก เหน้า อมฤต เป็น คำ ตั๋ว นาง วินดา พญา ครุฑ
 จึง ไป ถัก เหน้า อมฤต จาก เทวดา ได้ พระอินทร์ คิด ตาม แย่ง น้ำ อมฤต รม กับ พญา ครุฑ
 ก็ พ่ายแพ้ และ วัชรแตก ต้อง วัชร์ ถึง พระวิษณุ เป็น เจ้า เสด็จ มา รม แต่ แม่ พระวิษณุ
 ก็ รม กับ พญา ครุฑ ให้ แพ้ ไม่ ได้ จึง ตก ลง ทำ สัญญา สัมพันธไมตรี ต่อ กัน คือ ใน เวลา
 นี้ พระวิษณุ ยอม ให้ พญา ครุฑ นี้ สูง กว่า แต่ เวลา จะ เติรทาง ต้อง ให้ พระวิษณุ ชั่ง

รูปที่ ๔๘

เศษะ หรือ อนันตะนาคราช

เศษะ หรือ อนันตะนาคราช นี้ คือจอมแห่งนาครทั้งหลาย และเป็นเจ้าผู้ครอง มาตาด
จะนับว่าเป็น พาหนะ ของ พระวิษณุ ด้วย ก็ได้ ด้วย พญานาค คนนี้เป็น บรรดงกั ท พระ
วิษณุ (พระนารายณ์) บรรทมใน ระวัง กัตป คือ เมื่อโลก ถูก กระจาย ต่าง ว้าง เป่า มี
แต่ น้ำ กับ ไฟ

ภาพ ข้างบน นี้ แสดงใน ตอน ที่ พระวิษณุ (พระนารายณ์) บรรทมหลับ มีดอก บัวผุด
ขึ้น จาก พระนาภี และ พระพรหมผู้จะได้ สร้าง โลก จุติ อยู่บน ดอก บัว นั้น

ใน คำนำหนังสือ นารายณ์ ดิบบางถิตติพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว ปรากฏว่า “อนันตะนาคราช หรือที่ใน ปรุาณะ โดยมาก เรียก ว่า เศษะ นาค นี้ ได้
ตาม เด็จ พระนารายณ์ มาบังเกิด ใน มนุษย์ โลก เช่น พระลักษมณ์ ใน อวดาร ปาง ที่ ๗ และ
พระพดเทพ ใน อวดาร ปาง ที่ ๘ เป็นต้น อนันตะนาคราช นี้ มี พัน หั้ว เป็น บรรดงกั ท พระ
นารายณ์ บรรทมใน ระวัง กัตป โลกของเรา นี ว้าง อยู่บน หั้ว อนันตะนาคราช ฉะนั้น เมื่อใด

นาคคน กระดิก แผ่นดิน จึงไหว ๆ ต ๆ นาคคน เป็น เชือก ที่ เทวดา ใช้ เมื่อ กวน เกษียรสมุทร ใน
 เรื่อง กุรมาวตาร (ปางที่ ๒) ไฟ ที่ นาค นั้น พ่นออกมา เป็น ไฟบรรลัยกัลป์ ที่ต่าง โลก เมื่อ สิ้น กัลป์
 พญานาค คน นั้น อีก นัยหนึ่ง ว่า เป็น คน เดียว กับ พญาวาสุกรี ผู้ เป็นใหญ่ เห็น นาค ทั้งหลาย ใน บาดาล
 ปราณ บาง คัมภีร์ ว่า อนันตะนาคราช นี้ เป็น โอรส ใหญ่ ของ พระ กศยป ประชา มดี กับ นางกัทรุ
 ฉะนั้น เป็น พี่น้อง รวม นิด กับ พญาครุฑ การ ที่ พระวิษณุ เขา ผู้ เป็น อริ กัน มา ใช้ ได้ ทั้ง ๒ คน
 นับว่า เป็น พยาน แห่ง อำนาจ ของ พระเป็นเจ้า องค์ นั้น ”

รูปที่ ๔๕

นาคนี้

นาคนี้ คือ นางนาค กายท่อนบนเป็น สัตว์ ท่อนล่างเป็นงู ในสมัยโบราณ ถือกันว่า นาค มีเศียร หรือ อนันตะนาคราช ซึ่งเป็น บรรดาศักดิ์ บรรทม ของ พระวิษณุ คนหนึ่ง พระยาจาศักดิ์ ก็เป็น เชื้อกษัตริย์ ในการ ถวายนกขรรค์สมุทร ใน กรูมาวตาร ปางที่ ๒ (จะเป็น คนเดียวกับเศียร หรือ อนันตะนาคราช หรือ ต่าง กันก็ได้) คนหนึ่ง กับ กาดัตยานาคราช ซึ่งพระกฤษณะสังหาร เสียใน สระใหญ่ แห่ง ยุมนา แถว บำ จันทวัน อีก คนหนึ่ง นี้ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเป็นบริวาร ชั้นรองๆ ของ ทวยเทพ จึงได้ มี พิธี บวงสรวง บูชา กัน เป็น การใหญ่ โต และ เป็นงานประจำ ปี ทุกๆ ปี ชื่อว่า พิธี นาคบ้นบุญมี.

รูปที่ ๕๐

ท้าวราพณาสูร (ทศกัณฐ์)

ท้าวราพณาสูร (ทศกัณฐ์) เป็นราชาแห่งรากษส แต่ผู้ครองกรุงดังกา เป็น
 โอรสวิศวัต กำเนิดด้วยนาง นิกลาชาดา รากษส ชื่อ สุมัต มีสิบเศียรสิบกร คาแดง
 ดุจสีทองแดง พันชาด รากษส พระจันทร์ ท่วง ชน ร่างกายใหญ่ โต และ สูงเยิ้ม เต็ม ภูเข
 มีกำลัง วังชา จนอาจ ทำมหาสมุทรให้บ้นบ่น และ อาจ ทำลาย ภูเขา อัน มีหิมะให้ หักพัง
 พินาศ ลง อย่าง สะดวก กิริยา ทำทาง ส้มเป็น ชาติคยราช แต่ร่างกาย เต็มไป ด้วย รอย
 บาดแผล ที่ ต้อง คม คัดตรา ของ ทวยเทพ มี สายฟ้า และ งา ไอรพค ของ พระอินทร์ จักร
 ของ พระวิษณุ เป็นต้น ถึง แม้ กระนั้น ท้าว ราพณาสูร ก็ ยัง เฝ้า รังเกบ บรรดา ทวยเทพ อยู่
 เนื่อง ๆ จน พระ นารายณ์ ต้อง ขอดสาร ลงมา ปราบ ดังนั้น เรื่อง รากษส เอย็ด แล้ว ใน เรื่อง
 นารายณ์ สืบปาง ตีตติ พระราชนิพนธ์ พระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน ราม
 จันทราวดาว ปาง ที่ ๗.

รูปที่ ๕๑

หนุมาน

หนุมาน มีกำเนิด เป็นเทพ มีอำนาจยิ่งกว่ามนุษย์ทั้งหลาย เป็นโอรส พระปวัน (ลม)
เกิด แต่ นาง อันชนา ซึ่ง เป็น เมีย วานร ชื่อ เกตุร หนุมาน เป็น หัวหน้า วานร ผู้ มี ศักดิ์ และ
เป็น ทหารเอก ของ พระรามใน เรื่อง รามายณ มี ร่างกาย สูงใหญ่ มี หิมา ประคอง ภูเขา มี
เนื้อ นวล ละเอียด ประคอง ทองคำ กำบัง คว้าง หน้าแดง สด ใส รวด กับ ทับทิม หาง ยาว
เหนือ จะ ครรณ เฝ้าย คำนวณ ประคอง พัว ร้อง เหาะ เเหิร เติร อากาศ ได้ รวดเร็ว จน หน้าใน
มหา สมุทรรู้ ดั้น สะเทือน เป็น ตุกตุก.

นอกจากนี้ หนุมาน ยัง เป็นผู้ วิเศษ ใน ทาง บำบัดโรค เป็น นัก ไวยากรณ์ และ เชี่ยว
ชาญ ใน ศาสตร์ ต่าง ๆ เช่น อักษรศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น (ดู เรื่องราว ของ
หนุมาน ใน พระราชนิพนธ์ บ่อเกิด แห่ง รามเกียรติ์)

หนังสือปก

รูปที่ ๕๒

นางอัปสร

อัปสร แปลตามศัพท์ว่า “ผู้กระดิกในน้ำ” คือเป็นนางฟ้าจำพวกหนึ่ง ซึ่งมีรูปร่างเป็นที่น่าพึงใจ และช่างวิเศษ แต่ความประพฤติไม่ดี จะเป็นอย่างสัตว์ที่สุภาพนัก และช่างมารยาจำแดง แปรตง คัวได้หลายอย่าง ไม่รู้จักรักใคร่ที่ยั่งยืน มีเสน่ห์ทำให้ชายหลง จนใน พระ อถรรพเวท ต้องมี มนต์ หรือ อาถรรพไว้กัน หรือ แก่เสน่ห์ของ อัปสร

ใน รามายณ กล่าว กำหนดว่า เมื่อ ทวยเทพ กวนเกษียรสมุทร เพื่อทำ น้ำอมฤตนั้น ก่อนที่จะได้น้ำอมฤตขึ้นมา มีอื่น ๆ ขึ้นมาก่อนหลายอย่าง อย่างหนึ่งคืออัปสร ซึ่งผู้ขึ้นมา ด้วย หิมันต์อันเป็น หญิงที่มีรูปร่างงาม ๆ และ ประดับด้วย เครื่อง สนิม พิมพากรณ อย่างงาม แต่ทั้ง เทวดา และ อสูรไม่รับไป เป็น คู่ครอง เพราะ ฉะนั้น พวก อัปสร ก็เคย ตก อยู่ เป็น ของ กตาง จึงได้ นามว่า “สุรางคณา” —เมื่อย เทวดา ทั่วไป และ “สัมพาทมชา” — สัตว์ ผู้เต็มไป ด้วย ความ มัวเมา หรือใน ความ เพลิดเพลิน.

(เก็บ ขึ้นจาก อภิธานท้ายเรื่อง ศกุนตลา พระราชนิพนธ์พระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

นางอัปสรเหล่านี้ในกาศันที่มีบทโคลงพรรณนาว่า มีจำนวน มากมาย ถึง ๓๕ ล้าน ล้าน ๆ คนกัน แต่ที่เป็นตัวสำคัญ มี เพียง ๓,๐๕๐ นาง เท่านั้น

